

Obiectus quartus: Intellectus noster formans hanc enumerationem, Sapientia divina formaliter non est bonitas divina, non cauillat illam veritatem, sed illam inventit in re: ex eo sicut quod res est, vel non est, propositio est vera vel falsa; & non ex eo, quod hoc aut illud ei tributatur ad intellectum. Ergo distinctio formalis horum stirbitur, debet esse in re, & non tantum intellectu.

Respondeo duplique esse sensum hujus propositionis: nam vox, formaliter, duplificiter sum potest, primo absque, & pro effientia rei in subiecto diversis concepibus formalibus intellectus creari, & ab aliis exquiritis denominatur distinctio. Si ergo huc propositio: Sapientia divina, formaliter non est bonitas divina, in primo sensu significatur, & usurpat pro effientia, & quiditate horum attributorum: ut sit in se, talis est, & neganda, cum ea invenitur in formaliter non distinguantur. Si vero in secunda sensu intellegatur, in summa pro effientia & quiditate horum attributorum, ut subiecto diversis concepibus formalibus intellectus creari, vera est, & concedenda: sicut tamen huc distinctio non est formaliter in re & factum fundamentaliter, ita & veritas talis propositionis.

Obiectus quintus: Inter passionem demonstratum, & medium per quod demonstratur, debet esse realis distinctio, alias idem per idem prouocatur, quod est potius magis, quam demonstretur; omniisque termini qui de Deo emanantur effientia synonyms: Sed in Deum unum attributum demonstratur per aliud, ut voluntas per intellectum, intellectus per immaterialitatem, voluntas per immutabilitatem, & alia similia. Ergo inter divina attributa debet esse aliqua realis distinctio.

Respondeo negando Majoram: ad demonstrationem enim non requiriunt distinctio realis, inter ea que demonstrantur, sed sufficit virtualis, ut constat in proprietatis entis, que Metaphysica demonstratur per rationem entis, a qua tamen virtualiter solum distinguuntur. Imponens, cum ad demonstrationem requiratur connexio inter ea quae affinuntur & intercurantur; & illa tanto major sit, quanto minor est distinctio inter, tantum aliis, quod ad demonstrationem requiratur distinctio realis inter passionem demonstratam, & medium per quod demonstratur, quoniam potius talis distinctio illi magis videatur obesse, quam propositio.

Ad id vero quod additur, respondetur quod licet aliqua nomina rem tandem significent, & tamen illa significant sub diversis concepcionibus qui habeant fundatum in re, quae ob idem emittantur aequaliter pluribus, non sunt, nec dici debent synonyms. Ut enim docet D. Thomas infra quatuor art. 4. nomina non importunt solum ad significandas res, sed etiam concepciones: & ideo nominamus sicut concipiimus: ubi ergo sunt plures concepciones habentes fundatum in re, plura etiam sunt nomina non synonyms.

ARTICULUS III.

An. & quae distinctione rationis in divinis attributis admittenda sit?

S. I.

Quatenus distinctio, referuntur sententiae.

27 **N**otandum primo: distinctionem rationis dividit in distinctionem rationis ratiocinante, & rationis ratiocinatae. Prima dicitur illa qua nullum habet fundatum in re, sed in sola facultate intellectus per libito multiplicans, & distinguens rem que nullo modo actu aut virtute est multiplex; ut quando intellectus idem de eodem formaliter practicatur, & Petrus, ut practicatum a seipso, ut subiecto, distinguuntur. Secunda vero illa qua habet in re fundatum, & ab intellectu accipit complementum & actualitatem: ut cum lumen Solis, quod actus est unum, & virtute multiplex, igitur virtualiter contineat, & locutum est, & conceptum in actu multipliciter & diffundere.

28 **N**otandum secundum: distinctionem rationis ratiocinante, vel per actum judicativum, affirmando aliquam inter se distinguit: vel solum per simplicem apprehensionem, apprehendendo unum sine alio, non tamen iudicando, vel affirmando unum non esse aliud. Distinctio primo modo facta, ut sit vera, & cum fundatum, requiri quod distinctio sit in re, quia veritas iudicatur per adequationem ad quod est in re: unde si vere iudicamus aliquam distinctio, oportet quod in re talis distinctio sit, alioquin fallum erit iudicium. Secus autem distinctio rationis, quae sit secundo modo, & per simplicem intellectus apprehensionem: illa enim non requirit pro fundamento aliquam distinctionem realiter, sed sufficit quod ex parte rei cognita inventetur eminentia, & multiplicitas virtualis, quae unico conceptu non possit ab intellectu exhausturi & aequaliter. Unde D. Thomas 1. parte,

quæst. 84. art. 1. adverterit, hanc sive causam errandi Platonis, quando posuit ideas separatas: quia existimavit ejusmodi eo modo debere repertiri in re, sicut ab intellectu cognoscuntur.

Notandum tertio: Quid intellectus in ista distinctione rationis per apprehensionem, sicut duplificiter potest procedere: prima per totalem & integrum precisionem, ita quod illud quod praefinditur, actus non includat aliud a quo abstrahitur, sed ita excludat, quod remaneat in potentia ad illud; quod pacto gradus genericus praefinditur a differentiali. Alio modo distinguuntur unum ab aliis, non per precisionem totalem, sed penes explicitum & implicitum, ita quod unum actu includatur in alio nec remaneat in potentia ad illud; quod pacto gradus genericus praefinditur a differentiali. Alio modo distinguuntur unum ab aliis, non per precisionem totalem, sed penes explicitum & implicitum, ita quod unum actu includatur in alio nec remaneat in potentia ad illud; quod pacto gradus genericus praefinditur a differentiali. Alio modo distinguuntur unum ab aliis, non per precisionem totalem, sed penes explicitum & implicitum, ita quod unum actu includatur in alio nec remaneat in potentia ad illud; quod pacto gradus genericus praefinditur a differentiali. Alio modo distinguuntur unum ab aliis, non per precisionem totalem, sed penes explicitum & implicitum, ita quod unum actu includatur in alio nec remaneat in potentia ad illud; quod pacto gradus genericus praefinditur a differentiali. Alio modo distinguuntur unum ab aliis, non per precisionem totalem, sed penes explicitum & implicitum, ita quod unum actu includatur in alio nec remaneat in potentia ad illud; quod pacto gradus genericus praefinditur a differentiali.

Ex his ergo facile intellegitur status questionis propriae, & sententias diversas: inquirimus enim in prius, quae rationis distinctione in divinis attributis admittenda sit? An illa sit rationis ratiocinante, & cum fundamento in re; vel tantum rationis ratiocinante, & ex sola facultate intellectus? Secundo querimus, an illa sit per totalem & integrum precisionem, vel solum penes explicitum & implicitum? In cujus difficultatus resolutiones sunt sententiae.

Prima afferit divina attributa, cum inter se, cum ab effientia, sive rationis ratiocinante distinguuntur, vel solum connotacione quadam extirpante ad resurrectas, ita utreadem entitas inveniatur Dei, ut connotat effectus a se producibilis, distat omnino: sapientia vera, vel scientia, ut connotat res sibi objective presentes, & a se cognitis. Ita docent res sibi objective presentes, & a se cognitis. Ita quod est rationis distinctione in re, & quibus ex recentioribus sicut Hurrado, novus hujus temporis Nominalis, diff. 4. metaphys. fest. 4.

Secunda sententia existimat, divina attributa ita polle praescindi ab effientia vel effientiam ab attributis, ut unum in alio non includatur, etiam implicite. Ius Vazquez hic diff. 119. cap. 2. Meratius, Fafelius, & alii.

Tertia, que est communis in Schola Thomistarum, & quam plures ex recentioribus sequuntur, doceat attributa divina distinguuntur ab effientia, vel inter se, solum per modum explicitum & implicitum, sicut ens de inveniatur, a suis proprietatis, in quibus transcendentaliter includuntur.

S. II.

Vera sententia, duplii conclusione probatur.

Dico primo: Inter attributa divina & effientiam, & inter ipsa attributa, datur distinctio rationis ratiocinante, & cum fundamento in re; & non solum rationis ratiocinante, vel ex connotacione extirpante rerum creatarum.

Hanc conclusionem docet D. Thomas variis in locis, praesertim in 1. diff. 2. q. 1. art. 2. ubi sic habet: *Quidam docuit quod ipsa attributa non distinguuntur, nisi res connotatae inveniuntur, quia non potest esse &c.* Et ibidem art. 1. *Sapientia, & bonitas, & omnis dignitatem, sunt omnia unum in Deo, sed differentia rationis, & hoc ratio non est tantum ex parte ipsius ratiocinantis, sed ex proprietate ipsius rei.*

Iudeo veritate ratione audiret: Illa distinguuntur ratione ratiocinante, quae distinguuntur ratione, cum fundamento in re: Sed divina attributa distinguuntur inter se, & ab effientia, distinctione rationis cum fundamento in re: Ergo & C. Major confit ex primo nechili. Minor probatur. Licit res illa quae Deus est, sit unita & simpliciter, sed tamen virtualiter multiplex, & aequaliter plura pars recipiendus a parte rei distinctio in rebus creatis; unde rationis ratione unitatis & simplicitatis, nullum videtur hunc distinctionem, sed potius cum distinctio rationis tamen ratione tamen eminentia, & virtualis multiplicans, eam fundat, quatenus talis eminentia non potest adequate concipi a nostris conceptibus, qui speciebus creaturarum utinam ad tendendum in Deum: & si oportet plures conceptus multiplicare ad attinendas perfectiones divinas, ut regre exponit S. Doctor istra quatuor art. 4. ubi videlicet est. Distinctio ergo rationis, quam concipiuntur in divinis attributis, duplex habet fundatum: unum ex parte notitiae, nempe limitationem intellectus creatus, & modum concipiendi res divinas, per analogiam ad creatas; illud ex parte Dei, eminentiam scilicet divinae perfectionis, quae licet in se simplicissima aquivaleat tamen pluribus a parte rei distinctio. Unde S. Thomas loco citato ex 1. sent. dicit, quod pluralitas istarum rationes non tantum est ex parte intellectus nostri, sed etiam ex parte ipsius Dei, in quantum sua perfectio supererat unanquam conceptionem nostri intellectus: & id pluralitas istarum rationum responderet aequaliter in re que Deus est, non quidem pluralitas rei, sed plena perfectio.

Præterea hanc conclusionem probant argumenta Scotti articulo precedentem preposita: Ea enim quae diversa habent defini-

definitions, & de quibus predictis contradicitoria verificantur, & que ita se habent, ut unum possit esse ratio a priori, & causa virtualis alterius, debet distinguere rationem explicitam & per analogiam ad similes perfectiones, que reperiuntur in creaturis, sub hac ratione sunt inaequalia secundum quid, quatenus unum maiorem exprimit perfectionem, quam alterum: verbi gratia, intellectus majorum exprimit perfectionem, quam voluntas, & scientia, quam scientia, vel ars, & ea quae spectant ad lignam intellectualem, omnium perfectissimam, quam ea que pertinent ad voluntatem, & que se habent campanum affectiones ad lineam intellectualem consequentes.

Addo quod ex opinione illa Nominalium, sequitur omnia nomina, quae Deo attributuntur, esse synonyms, & idem omnino significantur: atque haec tria nomina, sapientia, bonitas, iustitia, non magis esse diversa, quam haec tria, Marcus Tullius Cicero.

Item juxta hanc sententiam, vix potest explicari, quomodo divina effientia possit communicari Filio sine parentate, vel hypothesis Verbi uniri primario, naturae humanae, non autem eius effientia. Velqua ratione intellectus in Deo sit principium que generandi, non autem voluntas, & voluntas principium spirandi, non autem intellectus, pluraque alia qua in Tractatu de Trinitate latius expeditum. Unde Suarez libro 7. de Trinitate cap. 1. de hac sententia Nominalium, hanc profert confutare: *Hac opinio, si in recta distinctione a communi sententia, est plusquam falsa: si vero tantum in modo loquendi, est impudentia, & si ne fundamento, & vix permiscit nobis, ut vocibus aperte ad explicandum hoc mysterium, scilicet Trinitatem.*

34 Dico secundum: Attributa divina prædicari non solum identice, sed etiam formaliter de effientia, & effientiam de attributis, & unum attributum de alio, tam in concreto, quam in abstracto. Prædicatio enim est vera & formalis, quando prædicatum essentialiter includitur in subiecto. Ergo si effientia divina essentialiter includitur in attributis, & attributa in effientia, & unum attributum in alio, poterunt formaliter de se invicem prædicari, tam in concreto, quam in abstracto.

Conformatur: Cum Deus habeat ratione sua infinitatis, quod habet ens ratione sua transcendentalis, eodem modo philosophandum est de attributis divinis, sicut de proprietatis entis. Sed proprietas entis de se mutua prædicantur formaliter, tam in abstracto, quam in concreto: illa enim proportiones sunt verae: *Eus est verum, verum est bonum.* Et ita, *Eus est veritas, veritas est bonitas:* Ergo similitudines illarum sunt verae, & formales: *Dens est sapientia, vel sapientia, & deus est iustitia: iustitia est misericordia.* De quo videri potest D. Bernardus ferm. 80. in Cantica, & lib. 3. de confirmatione.

Dices: Si unum attributum possit de alio formaliter prædicari, poterit etiam dici, quod unum attributum est aliud, v. g. quod attributum iustitiae, est attributum misericordie. Poterit etiam propria operatio unius, attributi alteri, & affirmari quod voluntas intelligat, quod intellectus amerit, quod misericordia puniat, quod iustitia patet &c. Sed haec omnia sunt falsa & absurdia. Ergo &c.

Respondeo negando Majoris: quando enim 39 *attributum misericordia, tunc exprimo misericordiam formalissime & reduplicative, secundum rationem explicatam, & quatenus virtualiter a justitia distinguuntur: sub qua ratione, non est idem formalismus cum iustitia; nec potest de illa prædicari, vel ejus operatio ei tribui: quod iustus est evidenter, & plura loquuntur, que in hac materia fieri solent, facilius dissolvantur.*

Adverte primo: Attributum possit concipi de duabus modis in Deo. Primo prout appetit, & reduplicatur in suis proprietatis, ut possit ab ei perficie abstracti. Ergo & divina effientia in suis attributis.

Conformatur amplius: Ita se habet ratio entis divini & incrementi, respectu sapientia increat, sicut rationis creati, non potest perficie abstracti a sapientia creat: Ergo nec a sapientia increat, ratio entis divini & incrementi: nec conferuerit alia attributum, que in tali ratione entis incrementi & per effientiam intime clauduntur & continentur.

36 Probat secundo conclusio: Si in attributis divinis possit distinctio rationis, per modum excluding & exclusi, & distinctionis objectiva, quales admittuntur a Philosophi inter genus & differentiam, alioquin gradus metaphysicos, possit etiam dari in Deo compitio rationis. Sed illa repugnat divina simplicitati, ut infra ostendetur. Ergo in attributis divinis non potest dari distinctio rationis, per modum excluding & exclusi. Sequela Majoris probatur: Ita compitio realis est uno extremorum, quia realiter distinguuntur, ita compitio rationis est uno plurimum rationum, seu conceptuum, que se invicem per rationem excluding excludunt: Ergo si divina effientia, ejusque attributa, sicut plura conceptus objectivos se mutuo excludentes, præbebunt etiam sufficiens fundamentum ad compositionem rationis.

Conformatur: Conceptus objectivi qui se mutuo excluding, & per modum actus & potentia, & per modum differentiis, ut constat in genere & differentia, aliquaque gradibus metaphysicos; Sed in Deo non possunt dari duo conceptus objectivi, qui ad invicem comprehenduntur per modum actus & potentia, & per modum differentiis: ut quando vero dicuntur, animal est genus, secunda intentio generetatis, & distinctio rationis, per modum excluding & exclusi. Secundo potest considerari, non solum prædicta secundum quod reduplicat proprium conceptum, quem per modum differentiis exprimit; sed absolute secundum ea omnia quae implicite etiam continet.

Adverte secundo: Distinctionem per relationem ratio-

nis, duobus modis importari possit in aliquo predicato: scilicet per modum possit conditions, vel per modum conformatio- & explicatum: quae ratione explicatum, quem formaliter per modum veluti differentia dicit, & exprimit: quod est conformatio rationis, per modum excluding & exclusi. Sequela Majoris probatur: Ita compitio realis est uno extremorum, quia realiter distinguuntur, ita compitio rationis est uno plurimum rationum, seu conceptuum, que se invicem per rationem excluding excludunt: Ergo si divina effientia, ejusque attributa, sicut plura conceptus objectivos se mutuo excludentes, præbebunt etiam sufficiens fundamentum ad compositionem rationis.

Conformatur: Conceptus objectivi qui se mutuo excluding, & per modum actus & potentia, & per modum differentiis, ut constat in genere & differentia, aliquaque gradibus metaphysicos; Sed in Deo non possunt dari duo conceptus objectivi, qui ad invicem comprehenduntur per modum actus & potentia, & per modum differentiis: ut quando vero dicuntur, animal est genus, secunda intentio generetatis, & distinctio rationis, per modum excluding & exclusi. Secundo potest considerari, non solum prædicta secundum quod reduplicat proprium conceptum, quem per modum differentiis exprimit; sed absolute secundum ea omnia quae implicite etiam continet.

37 Adverte secundo: *De Attributis divinis in Communi.* 41 *distinctionem per relationem rationis, ut possit in aliquo predicato: scilicet per modum possit conditions, vel per modum conformatio- & explicatum, quem formaliter per modum veluti differentia dicit, & exprimit: quando vero dicuntur, animal est genus, secunda intentio generetatis, & distinctio rationis, per modum excluding & exclusi. Sequela Majoris probatur: Ita compitio realis est uno extremorum, quia realiter distinguuntur, ita compitio rationis est uno plurimum rationum, seu conceptuum, que se invicem per rationem excluding excludunt: Ergo si divina effientia, ejusque attributa, sicut plura conceptus objectivos se mutuo excludentes, præbebunt etiam sufficiens fundamentum ad compositionem rationis.*

Conformatur: Conceptus objectivi qui se mutuo excluding, & per modum actus & potentia, & per modum differentiis, ut constat in genere & differentia, aliquaque gradibus metaphysicos; Sed in Deo non possunt dari duo conceptus objectivi, qui ad invicem comprehenduntur per modum actus & potentia, & per modum differentiis: ut quando vero dicuntur, animal est genus, secunda intentio generetatis, & distinctio rationis, per modum excluding & exclusi. Secundo potest considerari, non solum prædicta secundum quod reduplicat proprium conceptum, quem per modum differentiis exprimit; sed absolute secundum ea omnia quae implicite etiam continet.

38 Probat secundo conclusio: Si in attributis divinis possit concipi de duabus modis in Deo. Primo prout appetit, & reduplicatur in suis proprietatis, ut possit ab ei perficie abstracti. Ergo & divina effientia in suis attributis.

Conformatur: Conceptus objectivi qui se mutuo excluding, & per modum actus & potentia, & per modum differentiis, ut constat in genere & differentia, aliquaque gradibus metaphysicos; Sed in Deo non possunt dari duo conceptus objectivi, qui ad invicem comprehenduntur per modum actus & potentia, & per modum differentiis: ut quando vero dicuntur, animal est genus, secunda intentio generetatis, & distinctio rationis, per modum excluding & exclusi. Secundo potest considerari, non solum prædicta secundum quod reduplicat proprium conceptum, quem per modum differentiis exprimit; sed absolute secundum ea omnia quae implicite etiam continet.

39 Probat secundo conclusio: *De Attributis divinis in Communi.* 42 *Si in attributis divinis possit concipi de duabus modis in Deo. Primo prout appetit, & reduplicatur in suis proprietatis, ut possit ab ei perficie abstracti. Ergo & divina effientia in suis attributis.*

Conformatur: Conceptus objectivi qui se mutuo excluding, & per modum actus & potentia, & per modum differentiis, ut constat in genere & differentia, aliquaque gradibus metaphysicos; Sed in Deo non possunt dari duo conceptus objectivi, qui ad invicem comprehenduntur per modum actus & potentia, & per modum differentiis: ut quando vero dicuntur, animal est genus, secunda intentio generetatis, & distinctio rationis, per modum excluding & exclusi. Secundo potest considerari, non solum prædicta secundum quod reduplicat proprium conceptum, quem per modum differentiis exprimit; sed absolute secundum ea omnia quae implicite etiam continet.

40 Probat secundo conclusio: *De Attributis divinis in Communi.* 43 *Si in attributis divinis possit concipi de duabus modis in Deo. Primo prout appetit, & reduplicatur in suis proprietatis, ut possit ab ei perficie abstracti. Ergo & divina effientia in suis attributis.*

Conformatur: Conceptus objectivi qui se mutuo excluding, & per modum actus & potentia, & per modum differentiis, ut constat in genere & differentia, aliquaque gradibus metaphysicos; Sed in Deo non possunt dari duo conceptus objectivi, qui ad invicem comprehenduntur per modum actus & potentia, & per modum differentiis: ut quando vero dicuntur, animal est genus, secunda intentio generetatis, & distinctio rationis, per modum excluding & exclusi. Secundo potest considerari, non solum prædicta secundum quod reduplicat proprium conceptum, quem per modum differentiis exprimit; sed absolute secundum ea omnia quae implicite etiam continet.

41 Probat secundo conclusio: *De Attributis divinis in Communi.* 44 *Si in attributis divinis possit concipi de duabus modis in Deo. Primo prout appetit, & reduplicatur in suis proprietatis, ut possit ab ei perficie abstracti. Ergo & divina effientia in suis attributis.*

Conformatur: Conceptus objectivi qui se mutuo excluding, & per modum actus & potentia, & per modum differentiis, ut constat in genere & differentia, aliquaque gradibus metaphysicos; Sed in Deo non possunt dari duo conceptus objectivi, qui ad invicem comprehenduntur per modum actus & potentia, & per modum differentiis: ut quando vero dicuntur, animal est genus, secunda intentio generetatis, & distinctio rationis, per modum excluding & exclusi. Secundo potest considerari, non solum prædicta secundum quod reduplicat proprium conceptum, quem per modum differentiis exprimit; sed absolute secundum ea omnia quae implicite etiam continet.

42 Probat secundo conclusio: *De Attributis divinis in Communi.* 45 *Si in attributis divinis possit concipi de duabus modis in Deo. Primo prout appetit, & reduplicatur in suis proprietatis, ut possit ab ei perficie abstracti. Ergo & divina effientia in suis attributis.*

Conformatur: Conceptus objectivi qui se mutuo excluding, & per modum actus & potentia, & per modum differentiis, ut constat in genere & differentia, aliquaque gradibus metaphysicos; Sed in Deo non possunt dari duo conceptus objectivi, qui ad invicem comprehenduntur per modum actus & potentia, & per modum differentiis: ut quando vero dicuntur, animal est genus, secunda intentio generetatis, & distinctio rationis, per modum excluding & exclusi. Secundo potest considerari, non solum prædicta secundum quod reduplicat proprium conceptum, quem per modum differentiis exprimit; sed absolute secundum ea omnia quae implicite etiam continet.

43 Probat secundo conclusio: *De Attributis divinis in Communi.* 46 *Si in attributis divinis possit concipi de duabus modis in Deo. Primo prout appetit, & reduplicatur in suis proprietatis, ut possit ab ei perficie abstracti. Ergo & divina effientia in suis attributis.*

Conformatur: Conceptus objectivi qui se mutuo excluding, & per modum actus & potentia, & per modum differentiis, ut constat in genere & differentia, aliquaque gradibus metaphysicos; Sed in Deo non possunt dari duo conceptus objectivi, qui ad invicem comprehenduntur per modum actus & potentia, & per modum differentiis: ut quando vero dicuntur, animal est genus, secunda intentio generetatis, & distinctio rationis, per modum excluding & exclusi. Secundo potest considerari, non solum prædicta secundum quod reduplicat proprium conceptum, quem per modum differentiis exprimit; sed absolute secundum ea omnia quae implicite etiam continet.

44 Probat secundo conclusio: *De Attributis divinis in Communi.* 47 *Si in attributis divinis possit concipi de duabus modis in Deo. Primo prout appetit, & reduplicatur in suis proprietatis, ut possit ab ei perficie abstracti. Ergo & divina effientia in suis attributis.*

Conformatur: Conceptus objectivi qui se mutuo excluding, & per modum actus & potentia, & per modum differentiis, ut constat in genere & differentia, aliquaque gradibus metaphysicos; Sed in Deo non possunt dari duo conceptus objectivi, qui ad invicem comprehenduntur per modum actus & potentia, & per modum differentiis: ut quando vero dicuntur, animal est genus, secunda intentio generetatis, & distinctio rationis, per modum excluding & exclusi. Secundo potest considerari, non solum prædicta secundum quod reduplicat proprium conceptum, quem per modum differentiis exprimit; sed absolute secundum ea omnia quae implicite etiam continet.

45 Probat secundo conclusio: *De Attributis divinis in Communi.* 48 *Si in attributis divinis possit concipi de duabus modis in Deo. Primo prout appetit, & reduplicatur in suis proprietatis, ut possit ab ei perficie abstracti. Ergo & divina effientia in suis attributis.*

Conformatur: Conceptus objectivi qui se mutuo excluding, & per modum actus & potentia, & per modum differentiis, ut constat in genere & differentia, aliquaque gradibus metaphysicos; Sed in Deo non possunt dari duo conceptus objectivi, qui ad invicem comprehenduntur per modum actus & potentia, & per modum differentiis: ut quando vero dicuntur, animal est genus, secunda intentio generetatis, & distinctio rationis, per modum excluding & exclusi. Secundo potest considerari, non solum prædicta secundum quod reduplicat proprium conceptum, quem per modum differentiis exprimit; sed absolute secundum ea omnia quae implicite etiam continet.

46 Probat secundo conclusio: *De Attributis divinis in Communi.* 49 *Si in attributis divinis possit concipi de duabus modis in Deo. Primo prout appetit, & reduplicatur in suis proprietatis, ut possit ab ei perficie abstracti. Ergo & divina effientia in suis attributis.*

Conformatur: Conceptus objectivi qui se mut

Disputatio Quarta,

Nio Rhemens, sub Eugenio III. celebrato; in quo hoc verbū habentur: *In Theologia, inter essentiam & personam, ratione distinguuntur*: Ergo relationes, ne ratione quidam, ab essentiis distinguuntur.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: Ad causas probationem descendam. Concilium Rhemens, verbis in argumento relatis, proferre errorem Gilberti, qui Cut testatur Otto Friburgensis: Author illius temporis, qui acta illius Concilii conficerit, & colliguntur etiam ex variis locis D. Bernardi, qui illius Concilii Author precipuus, & quasi mens fuit) distinguuntur duplicitationem: unam Mathematicam, qua per mentem praescindit, & distinguuntur quae non sunt in re distincta; aliam Theologiam, distinguuntur ea solum quae in re distincta sunt. & dicebat, relationes divinas esse Deo veluti exercitus auxiliarum, ac proinde ab essentiis divina, sicut non solum Mathematica, sed etiam Theologica, distinctas id est, admittunt distinctionem in re, inter essentiam & personas, quam rationes Theologica appellabat. Ut ergo Concilium hunc errorem proferret, & have distinctionem rationis Theologicae excluderet, dixit, *in Theologia, inter essentiam & personam, ratio non distinguuntur*.

43. Objecit secundo contra secundam conclusionem. Quod sequitur ad aliud, non potest includi formaliter in illo, aliquin idem simili est prius & posterius: Sed divina attributa consequuntur ab essentia, velut eius affectiones, & proprietates; ut constat ex definitione attributi, supra a nobis exposta: Ergo non potest includi formaliter in illa. Respondeo distinguendo Majorem: Quod sequitur ad aliud, resi sequela, involvente distinctionem realium, non potest formaliter includi in eo, concedo: virtutis sequela, importante solam distinctionem virtutalem, subdittinguo; non potest includi in eo, explicite, concedo: implice, nego: nam proprietates entis virtutalem ad essentiam ipsius conlectantur, & tamen in ea implicite includuntur. Unde ad probationem Majoris dicendum est, idem sub conexione primo posse eis posteriorum secundum rationem, si ipso sub conceptu implicito considerato: sicut pater in exemplo allato de proprietatibus entis.

44. Quarto pro complemento huius disputationis, an distinctione rationis attributorum ab essentia, sicut non solum intellectus nostro, imperfecte cognoscere Deum, sed etiam ab intellectu Dei, & Beatorum, videntiam Deum, est in se?

Respondens aliqui affirmativa: Quia (inquit) distinctione rationis resultat in obiecto, per operationem cuiuscumque intellectus, concipientis id quod est actu unus, ut plura virtualiter: nide cum intellectus Dei, & Beatorum, essentia & attributa divina, ut plura virtualiter concipiunt, distinctionem rationis, que inter illas est, efformatur.

Pars tamen negativa multo videtur probabilior: Quia distinctione rationis fit per diversos concepsus inadiquatos, qui immediate & primario terminantur ad diversas formalitates obiecti. Sed nec Deus, nec beati, per visionem beatificam formant diversos concepsus inadiquatos, qui habeant pro obiecto immediato attributa & essentiam, ut plura: Ergo non formant distinctionem rationis attributorum ab essentia. Major constat: ut enim ante exposuimus, distinctione rationis attributorum ab essentia, duplex habet fundamentum, unum remotum, eminentiam scilicet divina natura, equivalentis pluribus perfectionibus creaturis, aliud proximum, nepte limitatione intellectus creaturae, concipientis, distinctionis conceptionis inadiquatos, ea que in Deo summae unum & simplicissimum. Minor autem probatur: Beati enim cognoscere Deum, ejusque relationes, & attributa, per ipsum essentiam divinam, generent vices speciei, non solum imprecisa, sed etiam expressa, seu verbis & conceptus, ut infra articulo. omnino nego: unde cum illa sit unica, & simplicissima, unica indubitate conceput, Deum ut in se, intueretur. Hanc rationem eleganter expendit S. Doctor quartus 7. de potentia art. 6. his verbis, ubi ait: *Diversitas ergo, vel multiplicatio rationum & nominum, causa est ex parte intellectus nostrorum, qui non potest pertinere ad illam Dei operationem, secundum quoniam in se est; sed videtur eam per multis similitudines ejus affectiones, in creaturam, quod in sensu, refutare: unde si ipsum essentiam videtur, non indiget pluribus nominibus, nec pluribus conceptionibus*. Idem docet D. Bernardus lib. 5. de consider. ubi ait: *Vetus sum proposita plura, sed unum est; unum Deus signans est pro capitulo nostro, non pro se statu. Divisus est hic, non illi, voces diversi, semita multis; sed unius per eas significatur, non quarum. Et paulo post: Nostri autem, quia non possumus cum Deo simpliciter contendere, dum comprehendimus apprehendere unum, occurrit veluti quadruplicatum; facit hoc speculum, & prisma, per quod solum videtur datur: cum autem videbimus factum ad faciem, videlimus eum facies est. Nec enim sum frigilis auctor mentis nostre, quantitatem rehemonit, intendens, aliquatenus resiliens, desiderio in suam pluritudinem colligit se magis, ad ambitum, conformansque unitatem illius, vel prius unitari illi, ut una uni facies respondet facies*.

§. I.

Demonstratur Deus esse omnino simplicem, & realis compositionis experiem.

Nostandum primo: Nominis simplicitas in genere, & nihil aliud significari, quam negationem compositionis, qua triplex a Philosopho assolvatur: Una physica ex materia & forma, vel ex obiecto & accidente: Alia metaphysica ex essentia & existentia, vel ex supposito & natura; & alia logica, ex genere & differentia.

Notandum secundo: Praeter compositionem intrinsecam, simplicitatem repugnantem, aliam est extrinsecam, qua aliquid cum alio componit, quamvis in se non ponatur, quae ipsum denominat active componentis, & recipiat simpliciter, lapso esse referunt S. Augustinus lib. 1. de moribus Eccl. cap. 10. & Caiuanus collat. 10. cap. 2. 3. & 5. Hunc reprobatur Scriptura variis in locis, in quibus Deus vocatur Spiritus: Joann. 4. *Spiritus est Deus*. 2. ad Corinth. 5. *Dominus autem Spiritus est*. Actorum 12. *Non debemus existimare scriptura aris, & cogitationis hominis, divinum esse simile*. & ad Romanos 1. *Dicitur se esse sapientes, futili facili sunt, & mutuorum gloriarum incorruptibilis Dei, in similitudine imaginis corruptibilis homini*; quod directe contra Anthropomorphitarum pugnat errorum.

6. Nihil illius havent quasdam Scriptura loca, in quibus Deus attributum membra corpora, ut Job 40. *Si habes brachium sicut Deus & actiones quasdam humana, ut videare, audire, federe, stare*. Vel etiam tria dimicent, ut Job 11. *Excellit calo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognos? longior serpens mensura ejus, taxit mari*. Hac enim in sensu metaphorice intelligenda sunt, ita ut prolundatis, vim ejus cognoscendi occulta; aliquid do excellentiam virtutis ejus super omnia, five potentiam Dei omnia gubernantem, & conservantem: longitudi durationem, latitudi affectum dilectionis ad omnia, denotet. Vel ut profunditate, incomprehensibilitas Dei: longitudine, procerus virtutis ejus ad omnia penetrans: latitudine, protectio ejus omnia continens, significantur, ut notat S. Thomas sic art. 1. ad 1. ex Sancto Dionysio cap. 9. de div. nom. Eodem modo, oculus Dei, ejus scientia & providentia: brachi & manibus, ejus potentia operativa ad extra: pedibus, amor & affectus, vel etiam operatio transiens, designantur. Denique dicitur Deus fedens propter suam immobilitatem, & autoritatem: fons, propter suam fortitudinem, ad debellandum omne quod ipsi adversatur: nec aliud ad illum acceditur, vel ab illo reditur, quam affectibus mentis: juxta S. Thomam ibidem ad 3. 4. & 5.

7. Non licet etiam, ex eo quod homo sit factus ad ima-

De Attributis in particulari.

giun & similitudinem Dei, inferre Deum esse corporeum, humanumque habere figuram, ut enim notat idem S. Doctor hic art. 1. ad 2. post D. August. lib. 1. de Doctr. Christ. & in Psalm. 43. imago Dei non est in homine secundum corpus, sed secundum intellectum & rationem, qua sunt incorpore. Vel ut docet Chrysostomus homilia 8. in Genesim, imago Dei in homine, est ratione domini, & principatus quem habet in ceteris creaturis: Unde postquam Deus dixit Genesim 1. *Ecclesiam hominem ad imaginem & similitudinem nostram, statim addit, ut praeceperimus maris, & vasculibus cali*.

Quarto. Quidquid ex pluribus componitur, ex imperfectede confatur, ut ait Damascenus libro 1. fidei orthodoxie: *In Deo nihil potest esse imperfectedum*: Ergo & nihil compostum. Quam ratione eleganter exprefit Hilarius 7. de Trinit. his verbis: *Non ex compoſiti atque innatis Deus, qui vita est, subiectus; neque qui lux est, obscuris coarctatus; neque qui spiritus est, ex disparibus formalis est, rotum quod in eo, num est*.

4. Denique eadem veritas inductione demonstrari potest: Quemnam enim in Deo esset compoſitum? Non ex membris humanis, vel partibus integrantibus, ut fingeretur Anthropomorphita: incorporeus enim est, & summus spiritus. Non ex materia & forma: est enim summus immaterialis, & ab omni materia lata segregatus. Neque ex potentia & actu, cum sit actus purissimus. Non ex natura & supposito; est enim per se substantia. Non ex essentia & existentia; est enim immutabilis. Nec denique ex essentia & attributis, vel relationibus, cum nulla inter illa sit distinctione modalis, vel formalis, ut supra contra Durandum & Scotum ostendimus. O ineſtabile ergo simpliciter, qua Deus (inquit Dionysius) tam pauperrimus, ut nihil possit illi adiungi: ita plenus & abundans, ut nihil possit illi adiungi: Duplex igit est distinctione simpliciter, una qua procedit ex potentia & deſtēta: alia que procedit ex acto & forma: illa pauperrimus est, ita divitem: prima imperfectio secum afferit, secunda summan denotat perfectionem: prima convenient materia prima, que est immum omnium entium, & proprie nihil, ac primum subiectum, ex quo sunt omnes generationes & mutationes: Secunda vero est propria Deo, qui est primum ens, actus purus, ac summus immaterialis, & qui (ut notat Cornelius Mullus in libro de divina historia) dicitur unus, non solum quia non habet locos alios Deos, sed quia in Deo nihil est quod non sit Deus, & omnia se in unitate: enim quia sunt in Deo, non sunt tantum in Deo, vel Dei, vel circa Deum, sed sunt ipsi Dei. Nedum habet divitiam, sed est ipsa Deitas: totum est sine partibus, substantia sine accidentibus, differt ab omnibus sine differentiationis: subtilis, sed est ipsam sua hypothesis, explicit, sed est summa esse; intelligent, sed est summa intelligere, agit, & est sua actio, & summa agere. Denique, ut ait Boethius in prolo. de Trinitate,

Simplex est, simplex posse;
Simplex esse, simplex posse;
Simplex esse, simplex posse;

5. Contra hoc attributum militat praeceps error Anthropomorphitarum, qui Deum dicebant esse corporeum, eique figuram, & membra humana affingebant. In quem errorem, nonnullos Egypti Monachos, sola imperita, & rusticata simpliciter, lapsi esse referunt S. Augustinus lib. 1. de moribus Eccl. cap. 10. & Callianus collat. 10. cap. 2. 3. & 5. Hunc reprobatur Scriptura variis in locis, in quibus Deus vocatur Spiritus: Joann. 4. *Spiritus est Deus*. 2. ad Corinth. 5. *Dominus autem Spiritus est*. Actorum 12. *Non debemus existimare scriptura aris, & cogitationis hominis, divinum esse simile*. & ad Romanos 1. *Dicitur se esse sapientes, futili facili sunt, & mutuorum gloriarum incorruptibilis Dei, in similitudine imaginis corruptibilis homini*; quod directe contra Anthropomorphitarum pugnat errorum.

6. Nihil illius havent quasdam Scriptura loca, in quibus Deus attributum membra corpora, ut Job 40. *Si habes brachium sicut Deus & actiones quasdam humana, ut videare, audire, federe, stare*. Vel etiam tria dimicent, ut Job 11. *Excellit calo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognos? longior serpens mensura ejus, taxit mari*. Hac enim in sensu metaphorice intelligenda sunt, ita ut prolundatis, vim ejus cognoscendi occulta; aliquid do excellentiam virtutis ejus super omnia, five potentiam Dei omnia gubernantem, & conservantem: longitudi durationem, latitudi affectum dilectionis ad omnia, denotet. Vel ut profunditate, incomprehensibilitas Dei: longitudine, procerus virtutis ejus ad omnia penetrans: latitudine, protectio ejus omnia continens, significantur, ut notat S. Thomas sic art. 1. ad 1. ex Sancto Dionysio cap. 9. de div. nom. Eodem modo, oculus Dei, ejus scientia & providentia: brachi & manibus, ejus potentia operativa ad extra: pedibus, amor & affectus, vel etiam operatio transiens, designantur. Denique dicitur Deus fedens propter suam immobilitatem, & autoritatem: fons, propter suam fortitudinem, ad debellandum omne quod ipsi adversatur: nec aliud ad illum acceditur, vel ab illo reditur, quam affectibus mentis: juxta S. Thomam ibidem ad 3. 4. & 5.

7. Non licet etiam, ex eo quod homo sit factus ad ima-

giun & similitudinem Dei, inferre Deum esse corporeum, humanumque habere figuram, ut enim notat idem S. Doctor & in Psalm. 43. imago Dei non est in homine secundum corpus, sed secundum intellectum & rationem, qua sunt incorpore. Vel ut docet Chrysostomus homilia 8. in Genesim, imago Dei in homine, est ratione domini, & principatus quem habet in ceteris creaturis: Unde postquam Deus dixit Genesim 1. *Ecclesiam hominem ad imaginem & similitudinem nostram, statim addit, ut praeceperimus maris, & vasculibus cali*.

8. Non oblit enim divina simplicitati mysterium Trinitatis, quamvis in eo fides agnoscat tres personas realiter distinctas, & in eadem essentia intima conjunctas. Ut enim docet Sanctus Doctor in 1. dist. 8. q. 4. art. 1. ad 4. *Perfectio personalis comparata ad essentiam, non differe re ab ipsa, & ideo non facit compositionem cum ea: sed comparata ad suum correlativum, facit distinctionem realem; sed ex illa parte non est aliquis usio, & ideo nec compositionem Quibus verbis declarat, quod ut divina persona compositionem efficient, cum essentia, deberent uniri inter se, sub ea ratione qua relative distinguuntur: sic vero non uniruntur, sed potius opponuntur; sed solum qua ratione comparantur ad essentiam, cum qua realiter identificantur, & sic ex nostra parte faciunt compositionem: non ex parte essentiae, propter delectum distinctionis, nec ex parte correlativorum, propter defectum unionis.*

§. II.

Demonstratur Deus non posse in compositionem aliorum venire.

9. Ideo secundo, impossibile esse quod Deus veniat in compositionem aliorum, saltem per modum partis intrinsecas componentis. Est contra quadam antiquos Philosophos, qui, ut refert S. Augustinus lib. 7. de Civitate arbitrii sunt Deum esse animam mundi, & singulas ejus partes informare, sicut anima informat partes corporis humani: quod etiam asserit Almaricus, damnatus in Concilio Lateranensi: *Cognitum est (inquit Concilium) sic per me mendaci execrari, ut ejus doctrina, non tam heretica, quam infama sit*. Est etiam contra quandam Davidem de Llano, qui ut dicit S. Thomas hic art. 8. *Scutissime posuit Deum esse maxime primam*.

Probatur conclusio triplex: ratione, quam ibidem infra-

notat Sanctus Doctor. Prima est, *Quia Deus est prima causa efficientis rerum omnium, cuius non est intrinsecus compone*, sed extrinsecus efficientis compoſitum. Secunda, *Deus est primo & per se agens: quod autem venir in compositionem, non est primo & per se agens, sed potius factum & compoſitum*. Tertia, *Deus est ens perfectissimum, & complectissimum: omnis autem pars compoſitum, est imperfecta & incompleta, & pender a causa efficiente, ut alteri conjugantur*. Ergo impossibile est, quod Deus veniat in compositionem aliquius per modum partis.

10. Dices: *Perfetta concilio triplex: ratione, quam ibidem infra-* notat Sanctus Doctor. Prima est, *Quia Deus est prima causa efficientis rerum omnium, cuius non est intrinsecus compone*, sed extrinsecus efficientis compoſitum. Secunda, *Deus est primo & per se agens: quod autem venir in compositionem, non est primo & per se agens, sed potius factum & compoſitum*. Tertia, *Deus est ens perfectissimum, & complectissimum: omnis autem pars compoſitum, est imperfecta & incompleta, & pender a causa efficiente, ut alteri conjugantur*. Ergo impossibile est, quod Deus veniat in compositionem aliquius per modum partis.

11. Dices: *Perfetta concilio triplex: ratione, quam ibidem infra-* notat Sanctus Doctor. Prima est, *Quia Deus est prima causa efficientis rerum omnium, cuius non est intrinsecus compone*, sed extrinsecus efficientis compoſitum. Secunda, *Deus est primo & per se agens: quod autem venir in compositionem, non est primo & per se agens, sed potius factum & compoſitum*. Tertia, *Deus est ens perfectissimum, & complectissimum: omnis autem pars compoſitum, est imperfecta & incompleta, & pender a causa efficiente, ut alteri conjugantur*. Ergo impossibile est, quod Deus veniat in compositionem aliquius per modum partis.

12. Dices: *Perfetta concilio triplex: ratione, quam ibidem infra-* notat Sanctus Doctor. Prima est, *Quia Deus est prima causa efficientis rerum omnium, cuius non est intrinsecus compone*, sed extrinsecus efficientis compoſitum. Secunda, *Deus est primo & per se agens: quod autem venir in compositionem, non est primo & per se agens, sed potius factum & compoſitum*. Tertia, *Deus est ens perfectissimum, & complectissimum: omnis autem pars compoſitum, est imperfecta & incompleta, & pender a causa efficiente, ut alteri conjugantur*. Ergo impossibile est, quod Deus veniat in compositionem aliquius per modum partis.

13. Dices: *Perfetta concilio triplex: ratione, quam ibidem infra-* notat Sanctus Doctor. Prima est, *Quia Deus est prima causa efficientis rerum omnium, cuius non est intrinsecus compone*, sed extrinsecus efficientis compoſitum. Secunda, *Deus est primo & per se agens: quod autem venir in compositionem, non est primo & per se agens, sed potius factum & compoſitum*. Tertia, *Deus est ens perfectissimum, & complectissimum: omnis autem pars compoſitum, est imperfecta & incompleta, & pender a causa efficiente, ut alteri conjugantur*. Ergo impossibile est, quod Deus veniat in compositionem aliquius per modum partis.

14. Dices: *Perfetta concilio triplex: ratione, quam ibidem infra-* notat Sanctus Doctor. Prima est, *Quia Deus est prima causa efficientis rerum omnium, cuius non est intrinsecus compone*, sed extrinsecus efficientis compoſitum. Secunda, *Deus est primo & per se agens: quod autem venir in compositionem, non est primo & per se agens, sed potius factum & compoſitum*. Tertia, *Deus est ens perfectissimum, & complectissimum: omnis autem pars compoſitum, est imperfecta & incompleta, & pender a causa efficiente, ut alteri conjugantur*. Ergo impossibile est, quod Deus veniat in compositionem aliquius per modum partis.

Disputatio Quarta

§. III.

Excluditur enim a Deo compositionis rationis,

Dico tertio: In Deo non est compositionem rationis ex genere & differentia. Ita D. Thomas artic. 5. i. cont. Gen. cap. 25. & de ente & essentia cap. 6. ubi variis rationibus hanc veritatem demonstravit.

Prima est. Deus est actus purus. Ergo non componitur ex genere & differentia. Probatur consequentia: genus dicit potentiam perfectibilem per differentiam. Ergo si Deus sit actus purus, non potest componi ex genere & differentia; nam actus purus, nullam debet habere permissionem potentiae.

Dices cum Nominalibus: Actus purum excludere formalia a se potentiam realem, non autem potentiam rationis, qualis est illa quae generi in comparatione ad differentias competit.

Sed contra: Licet hoc compositionis sit rationis, debet tamen habere fundamentum ex parte rei cognite, cum non sit compositionis rationis ratiocinatio, sed ratiocinatio; & cum intellectus nos non fundet ad libitum in aliquo re, conceptionis generis & differentiae: Sed fundamentum gradus generici est potentialis, quae reperitur in natura, que denominatur genus: Ergo ut aliqua natura componatur ex genere & differentia, debet habere aliquid potentialitatis, & aliquid actualitatis, quod actu puro repugnat.

Secondo: Secunda ratio: Si Deus componeretur ex genere & differentia: vel illud genus ex quo componeretur, & in quo cum rebus creatis univoco conveniret, esset, vel substantia? Neutrum dici potest: Ergo Deus non componitur ex genere & differentia. Minor probatur quantum ad utramque partem. Et primo quod non possit esse ens; tum quia, ut si proponam ex Metaphysica, ens non est unicum, sed analogum ad Deum & creaturas. Tunc siquies, quia genus debet esse extra suas differentias: tamen autem, cum sit transcendens, in omnibus formalitatis & differentiis rerum includatur. Quod vero non possit esse substantia, sic ostenditur. Supremum genus praedicantem substantiam, est illud cui competit apuditudinaliter tantum, seu radicaliter esse per se, & cui convenit secundari rationum proprietas, substat accidentibus, & esse substantiam contraria: At Deus, cum sit suum esse per se substantiam, non potest habere hanc perfectitudinem apuditudinem, seu radicalitatem, sed tantum actualitatem & exercitium; & cum sit immutabilis, non potest substat alcui accidenti, nec esse substantiam contraria: Ergo substantia non potest esse genus ex quo Deus componatur, & in quo cum rebus creatis univoco conveniat.

Tertia ratio sumitur ex infinitate Dei, & potestis formari. Impossibile est quod esset substantia simpliciter & in genere entis infinita, confert genere & differentia: Sed essentia divina est simpliciter & in genere entis infinita: Ergo non potest confert genere & differentia. Minor patet, Major probatur. Impossibile est id quod est infinitum in aliquo ordine, confert ex duas rationibus, in eodem ordine finitis & limitatis: Sed genus & differentia sunt quid finitum & limitatum in ratione entis: Ergo impossibile est quod essentia infinita confert genere & differentia: Major est evidens, quia ex rationibus finitis, nihil nisi finitus fieri potest. Minor probatur: Genus & differentia, se invicem excludunt in suis conceptibus: Ergo conceptus differentiae, non includit rationem entis, quam continet conceptus generis, nec a converso, genus rationem entis, quam continet differentia: Ergo qualiter ex his duas rationibus, est finita & limitata perfectionis in ratione entis, & non infinita, cum infinitum in quolibet genere, omnes illius perfectiones includat.

Conformatur & magis illustratur haec ratio. Genus & differentia sunt partes metaphysica, speciem componentes, & se mutuo excludentes: genus enim in suo conceptu non includit etiam implicite differentiam, nec differentiam genus. Sed impossibile est in ente infinito dari duas rationes, aut perfectiones, se invicem excludentes, & quarum una, implicite sicut, non includatur in alia: Ergo impossibile est, in ente infinito dari compositionem ex genere & differentia. Major constat, Minor vera probatur. Impossibile est in ente infinito dari aliquam rationem vel perfectionem, quia in suo conceptu aliquid imperfectionis includat, alias illud non est infinita perfectum: Sed illa perfectio quae a suo conceptu aliquam excludit, aliquam imperfectionem importat, nam excludeat a se aliquam perfectionem, imperfectio est: Ergo repugnat in ente infinito dari aliquam perfectionem, quae a suo conceptu aliquam excludat, etiam implicite sicut non includat.

Conformatur amplius: Sicut repugnat aliquam lineam esse infinitam, si sit terminata propriis terminis, scilicet punctis; ita implicat aliquam substantiam esse in genere entis infinitam, si sit terminata propriis terminis essentia-

tia: Sed termini essentiae sunt genus & differentia: Ergo implicat aliquam substantiam infinitam constare genere & differentia.

Quarta ratio: Illud omne quod constat genere & differentia, debet habere existentiam a sua essentia distinctam: Sed Deus, cum sit actus purus, & per se existens, non habet existentiam a sua essentia distinctam: Ergo non componitur ex genere & differentia. Minor constat, Major probatur. Ut enim docent Cajetanus de ente & essentia cap. 6. & Ferrarientius 2. contra Gentes cap. 95. fundamentum compositionis ex genere & differentia, in substantiis spiritualibus, est distinctio essentiae ab existentia: quia cum essentia importet ordinem ad existentiam, sicut potentia ad actum, penes maiorem, vel minorem elongacionem ab existentia, possunt in ipsa essentia compendi gradus magis & minus potentiales, ex quibus qui propinquior est existentia, se habet respectu remissio, ut actualis ad potentialis, & ut differentialis ad genericum. Unde substantia spiritualibus, est distinctio essentiae ab existentia distinctam, ut in ea aliud magis propinquum, & aliud elongatum ab existentia concipi posse. Ad eam rationis efficaciam, Ferrarientius existimat sufficere quod esse distinctio ratione ab essentia: Cajetanus vero & ali Thomistae, probabilis sententia, Divi Thomam aliquid potentialitatis, & aliquid actualitatis, quod actu puro repugnat.

Secondo: Tercia ratio: Si Deus componeretur ex genere & differentia: vel illud genus ex quo componeretur, & in quo cum rebus creatis univoco conveniret, vel substantia? Neutrum dici potest: Ergo Deus non componitur ex genere & differentia. Minor probatur quantum ad utramque partem. Et primo quod non possit esse ens; tum quia, ut si proponam ex Metaphysica, ens non est unicum, sed analogum ad Deum & creaturas. Tunc siquies, quia genus debet esse extra suas differentias: tamen autem, cum sit transcendens, in omnibus formalitatis & differentiis rerum includatur. Quod vero non possit esse substantia, sic ostenditur. Supremum genus praedicantem substantiam, est illud cui competit apuditudinaliter tantum, seu radicaliter esse per se, & cui convenit secundari rationum proprietas, substat accidentibus, & esse substantiam contraria: At Deus, cum sit suum esse per se substantiam, non potest habere hanc perfectitudinem apuditudinem, seu radicalitatem, sed tantum actualitatem & exercitium; & cum sit immutabilis, non potest substat alcui accidenti, nec esse substantiam contraria: Ergo substantia non potest esse genus ex quo Deus componatur, & in quo cum rebus creatis univoco conveniat.

ARTICULUS II.

De perfectione Dei.

Ad questionem 4. Divi Thomae.

Hastenus sculptoris numeris funditus sum, tollendo a divino & increato esse defectus creaturarum, qui obsevare vel impedita poterant divina forma & pulchritudinis aspectum: nunc ad pictoris artem me converto, ut sicut ille, superinducta tabule varii colorum lhesmentum, imaginem effingit; ita attribuendo Deo terum omnium perfectiones, pulchritudinem & ornatum divinitatis formam, rudi fatu penicillo depingam. Sicut fecit Sponsa in Canticis, ubi ejusmodi a fodulis ibit, ut quia illi effectus eius enarraret: *Dilectus noster (inquit) candidus & rubicundus, electus ex millibus, caput ejus arcum optimum, coma ejus fascia elata palmarum, nubes quasi cornua, &c.* Denique ut Ieronimi pulchritudinem delibetur, non singularum hominem, sed totius universi perfectiones recensit: ut significet in Deo creaturam omnium perfectiones eminentissimo modo præexistere, quod & sequitur demonstrabimus.

§. I.

Demonstratur Deum esse summum perfectionis, & in eo perfectiones omnium rerum contineri.

Dico primo, rerum omnium perfectiones esse in Deo, 17

Probatum primo ex Scriptura, & Sanctis Patribus: dicitur enim Psalmus 49. *Pulchritudo ari mecum est: quia verba expediens Augustinus ibidem, subdit: Quid enim cum illo non est? cum illo ager, cum illo species terra, cum illo species cali, cum illo omnia valentia, quia ipse omnia.* Item Exodi 3. Deus plenitudinem ostendit sibi tribuit, his verbis: *Ego sum qui sum, & qui est nisi me ad te?* Et c. 33. cum Moyses ab illo petuerit, ut sibi ostenderet omnem gloriam suam, respondit, *Ostendam tibi omne bonum, per hoc aparte indicans, omnem beatitudinem & perfectionem, in ipso perfectissimo modo contineri.*

De Atributis in Particulari.

57

gloriam suam, respondit, *Ostendam tibi omne bonum, per hoc aparte indicans, omnem beatitudinem & perfectionem, in ipso perfectissimo modo contineri.*

Confirmatur: Quia sunt dispersa in interioribus, modo eminenter sunt unita in superioribus: Sed Deus est primum & supremum omnium entium: Ergo omnium creaturarum perfectiones, in ipso eminentissimo modo uniuersit, & continentur.

Denique, ut discutit S. Doctor hic art. 2. Quidquid est perfectionis in effectu, debet inveniri in causa efficiente, vel secundum eandem rationem, si sit agens unicuum, & vel eminenti modo, si sit aequivocum: Sed Deus est prima causa effectiva rerum: Operat ergo res omnium perfectiones in eo præexistere. Unde Dionysius Plutarachus in libro de Oraculorum Defectu, Christus vocatur *Magnus Pater mortuorum est*, cuius minister Plutarachus in libro de Oraculorum Defectu, Christus vocatur *Magnus Pater, quia est omnium dominus, & universa in se continet.* Est aliud alter illud intelligent: *Lodem juxta multorum interpretationem pertinet illud quod Deus dixit Mosei Exodi 33. Ego ostendam ornam bona tua, nimirum quis in Deo sunt omnia, perfectissimo modo & eminentissimo modo.* Unde egregie Nazianzenus in quadam carmine.

In te omnia permane, ad te confitim festinant omnia, tu omnium finis, tu unus, & omnia, & nihil servum, Cum nequam sis, neque omnia, quem te appelle, Qui solus innominalis, & omnionomus?

Quos versus sic exponit Leffius lib. 1. de perfectionibus divinis cap. 1. dicitur esse *omnia*, quia omnia in ipso continentur, ita ut sit omnia formaliter, vel eminenter. Dicitur esse *nihil rerum*, quia est supra omnia que a nobis concepi possunt. Simili modo dicitur *innominalis*, & *omnionomus*. Et si enim pluribus nominibus appellatur, ut a nobis aliud modo concepi possit, nullum tamen nomen, nullaque nostra concepi, illum exprimere potest, protat est in seipso: justa illud ejusdem Nazianzeni oratione de fide, que est 49. *Certe hoc Deus est, quod cum dicit, non potest dici cum estimatur, non potest estimari; cum defuerit, ipsa definitione crebit.*

Probatur infra conclusio rationibus. D. Thomas hic artic. 1. & 2. & prima contra Gentes cap. 28. & 33. & lib. 2. cap. 2. Prima potest sic proponi. Deus est ipsum esse per se substantias, & per essentias: Ergo omnia resum perfectiones in se continent. Consequentia probatur: Omnis perfectio petuit penes aliquod esse, justitia enim dat esse justum, potentia esse potest, lenitudo esse patientem: Ergo ubi erit tota plenitudo essendi, & totius eius latitudine, ibi etiam erit omnia perfectio. Unde egregie Bernardus lib. 1. de Confidentia, cap. 6. de Deo percontatur, ac ibi filii respondent: *Quis est? Non sano occurrit melius quam qui est. Hoc ipse de se valuit responderi, sed dicitur dicere Moyse ad populum, ipso quidem insangone: Qui est misericordia mea ad vos. Merito quidem. Non competens aternitatem, qui Deus est. Si bonus, si magnus, si beatissimus, si sapientissimus, vel quidquid esse de Deo dixeris, in hoc verbo inflatur, quod est, est. Nescio hoc est ei, quod haec omnia est. Si centrum ratio addas, non recollecti est ab eis. Si ea dixeris, nihil addidisti: Si non dixeris, nihil minimisti. Si quidam haec tam singulariter, tam summum esse, nonne in comparatione huius quidquid hoc non est, judicas prius non esse, quam est? Quid item Deus? Nonne per nihil est? Tam nihil esse fave ipso, quam nec ipso, ne se posset, ipso sibi, ipso omnibus est. Ac per hoc quidam modo sibi est, qui sibi ipsius est, & omnium est.*

Confirmatur. Si darent albedo separata, & per se substantias, que nullum diceret ordinem ad subiectum, nihil ex virtute & perfectione albedini deesse potest: nam aliud albedo, aliquid ex virtute & perfectione albedini deest, ex defectu recipientis: quia eam secundum suum modum recipit: At Deus est ipsum esse abstractum ab omni contrahibili, infinitum, irreceptum, & illimitatum: Ergo totam eius perfectionem in se continent.

Confirmatur amplius. Quod est infinitum in aliquo genere, omnes illius perfectiones continet: v. g. si datur calor infinitus, omnem perfectionem caloris continet; si ponatur linea infinita, omnem longitudinem occupat, vel si datur sphaera immensa & infinita, illa ut sit Nicolaus Cusa, libro de docta ignorantia, intra illius ambitus interminatam amplitudinem, omnes figuram comprehendet: Sed esse per se substantias & irreceptum, est amplectus, & in genere entis infinitum: cum caret omni limitatu, tam materiali, quam formalis; ut latius expendens infra, quando agimus de infinitate Dei: Ergo illud omnes omnium entium perfectiones eminentissime in se continent.

Secondo: Secunda ratio: Unumquodque in tantum est perfectum, in quantum est in actu, imperfectum vero, in quantum est in potentia, cum privatione actu: Sed Deus est totaliter in acta & nullo modo in potentia: est enim actus purissimus, & omnis potentialitatis expers: Ergo perfectissimum est.

Præterea: In unumquodque genere est aliquid perfectissimum, a quo cetera sub tali genere comprehensa mensurantur: Sed Deus est primum in genere entis: Ergo est

mensura totius beatitudinis & perfectionis in rebus, & omnes creaturarum perfectiones in se continet.

Confirmatur: Quia sunt dispersa in interioribus, modo eminenter sunt unita in superioribus: Sed Deus est primum & supremum omnium entium: Ergo omnium creaturarum perfectiones, in ipso eminentissimo modo uniuersit, & continentur.

Denique, ut discutit S. Doctor hic art. 2. Quidquid est perfectionis in effectu, debet inveniri in causa efficiente, vel secundum eandem rationem, si sit agens unicuum, & vel eminenti modo, si sit aequivocum: Sed Deus est prima causa effectiva rerum: Operat ergo res omnium perfectiones in eo præexistere. Unde Dionysius in libro de Oraculorum Defectu, Christus vocatur *Magnus Pater mortuorum est*, cuius minister Plutarachus in libro de Oraculorum Defectu, Christus vocatur *Magnus Pater, qui est omnium dominus, & universa in se continet.* Est aliud alter illud intelligent: *Lodem juxta multorum interpretationem pertinet illud quod Deus dixit Exodi 33. Ego ostendam ornam bona tua, nimirum quis in Deo sunt omnia, perfectissimo modo & eminentissimo modo.* Unde egregie Nazianzenus in quadam carmine.

In te omnia permane, ad te confitim festinant omnia,

Cum nequam sis, neque omnia, quem te appelle, Qui solus innominalis, & omnionomus?

Quos versus sic exponit Leffius lib. 1. de perfectionibus divinis cap. 1. dicitur esse *omnia*, quia omnia in ipso continentur, ita ut sit omnia formaliter, vel eminenter. Dicitur esse *nihil rerum*, quia est supra omnia que a nobis concepi possunt. Simili modo dicitur *innominalis*, & *omnionomus*. Et si enim pluribus nominibus appellatur, ut a nobis aliud modo concepi possit, nullum tamen nomen, nullaque nostra concepi, illum exprimere potest, protat est in seipso: justa illud ejusdem Nazianzeni oratione de fide, que est 49. *Certe hoc Deus est, qui est cum dicit, non potest dici cum estimatur, non potest estimari; cum defuerit, ipsa definitione crebit.*

Hoc tamen levia fuit, ac frivola, & rationem D. Thomas magis confirmat, quam infirmat: certissimum enim est hoc principium, *Natus in sua causa efficientia præexistit: nam causa efficientis, in hoc a materiali differt, quod haec in potentia tantum, illa vero in actu præstabilitus est.* Ergo agens præstabat in se totum esse, totumque perfectionem sui effectus: vel formaliter, si sit causa univoca, vel eminenter, si sit aequivoca: vel virtualiter, si sit causa instrumentalis, elevata per virtutem, & motionem principalis agentis. Unde negatur imaginem non esse saltem virtualiter in penicille, ratione motionis artificiosam, a qua regulatur, & applicatur ad artificem. Negatur etiam animal non præstabilitus virtualiter in femine, & hominem in Sole.

Ad illud quod additur, dicendum est, quod quamvis perfectiones creaturarum, que actu sunt, vel erunt, aut fuerint, finita sunt, & in aliquo determinato numero: creature tamen possibilis quae latent in omnipotenti divina, tamquam in causa, earumque perfectiones, infinita sunt, facta in potentia, & situatgeometrica, ut sit latitudo eius, nonne in comparatione huius quidquid hoc non est, judicas prius non esse, quam est? Quid item Deus? Nonne per nihil est? Tam nihil esse fave ipso, quam nec ipso, ne se posset, ipso sibi, ipso omnibus est. Ac per hoc quidam modo sibi est, qui sibi ipsius est, & omnium est.

Confirmatur. Si darent albedo separata, & per se substantias, que nullum diceret ordinem ad subiectum, nihil ex virtute & perfectione albedini deesse potest: nam aliud albedo, aliquid ex virtute & perfectione albedini deest, ex defectu recipientis: quia eam secundum suum modum recipit: At Deus est ipsum esse abstractum ab omni contrahibili, infinitum, irreceptum, & illimitatum: Ergo totam eius perfectionem in se continent.

Confirmatur amplius. Quod est infinitum in aliquo genere, omnes illius perfectiones continet: v. g. si datur calor infinitus, omnem perfectionem caloris continet; si ponatur linea infinita, omnem longitudinem occupat, vel si datur sphaera immensa & infinita, illa ut sit Nicolaus Cusa, libro de docta ignorantia, intra illius ambitus interminatam amplitudinem, omnes figuram comprehendet: Sed esse per se substantias & irreceptum, est amplectus, & in genere entis infinitum: cum caret omni limitatu, tam materiali, quam formalis; ut latius expendens infra, quando agimus de infinitate Dei: Ergo illud omnes omnium entium perfectiones eminentissime in se continent.

Secunda ratio: Unumquodque in tantum est perfectum, in quantum est in actu, imperfectum vero, in quantum est in potentia, cum privatione actu: Sed Deus est totaliter in acta & nullo modo in potentia: est enim actus purissimus, & omnis potentialitatis expers: Ergo perfectissimum est.

Notandum secundo, aliquam perfectionem contineri posse in aliquo tripliciter: Primo formaliter, sicut rationales in homine: Secundo eminenter, sicut calor in Sole: Tertio virtualiter, sicut planta in femine. Rursum aliquid potest esse in aliquo eminenter duobus modis, scilicet eminenter formaliter, sicut vegetativum & sensitivum, in anima rationali, & practicis & speculativis in Theologia: vel eminenter virtualiter, sicut calor in Sole: Denique aliquid potest esse in alio eminenter formaliter, duabus modis: scilicet perfecte, ut quando in-

ferius

ferius continetur in superiori, à primo gradu, usque ad ultimum differentiam, etiam individualem, & imperfectam, quando scilicet in eo continetur, solum quoad rationes generales, & genericas, non vero quantum ad rationes atomas & individuales. His positis,

24. Dico primo: Perfectiones omnes simpliciter simplices esse in Deo formaliter eminenter.

Probatur: Deus est summe & infinite perfectus, ut ostendimus §. precedenti: Ergo formaliter in se continere perfectiones omnes que sunt tales simpliciter & quae nullam imperfectionem in se includunt. Atque perfectiones simpliciter simplices, in conceptu formalis nullam dicunt imperfectionem: Ergo in Deo formaliter continentur.

Confirmatur primo: Cum Deus sit id quo nihil majus aut melius excogitari posat, et ibiendum est quod est melius: Sed perfectio simpliciter simplex est melior ipsa, quam non ipsa, ut dicit Anselmus: Ergo formaliter Deo tribuenda est.

Confirmatur secundo: Hujusmodi perfectiones predictantur formaliter de Deo: dicitur enim Deus formaliter intelligens, sapiens, justus, misericors. Sed predicari sequitur esse, & modus predicandi modum essendi: Ergo illae perfectiones sunt in Deo formaliter.

Quod autem in illo sint etiam eminenter, ex eo patet, quod sunt in illo sub ratione altiori, & eminentiori, quam in creaturis: in itis enim sunt accidentia, qualitates, habitus, & habent modum essendi finitum, & limitatum: in Deo autem sunt substantia, & habent modum essendi infinitum & illimitatum.

Diec secundum: Perfectiones secundum quid creaturarum, non sunt in Deo formaliter, sed tantum eminenter, eminencia perfecta, ita ut illas contineat, non solum secundum rationes communes & genericas, sed etiam secundum rationes specificas & individuales.

25. Probatur prima pars: Impossible est aliquam imperfectionem esse formaliter in Deo: Sed perfectiones secundum quid involvunt inseparabiliter & impracticabiliter in suis conceptibus formalibus aliquam imperfectionem, ut constat in rationalitate, hincibilitate, motu, discursu, &c. Ergo non sunt formaliter in Deo.

Confirmatur primo: Quia sunt formaliter in Deo, & illo formaliter dicuntur: ut patet de sapientia, potentia, iustitia, & aliis perfectionibus, quia sunt in Deo formaliter, ut illo formaliter predictor: At perfectiones secundum quid de Deo formaliter non dicuntur: Deus enim non potest dici corpus, nec leo, aut agnus, vel lapis, nisi metaphorice: Ergo illae non sunt formaliter in Deo.

Confirmatur secundo: Si perfectiones secundum quid creaturarum, essent formaliter in Deo, sequeretur quod Beati videntes essentiam divinam, cognoscerent distincte omnes creaturas perfectas, secundum perfectiones illarum; & si quod comprehendentes divinam omnipotentiam: Consequens est falsum, ut ostendemus in Tractata de Vitione Beatifica: Ergo et Antecedens. Sequela Majoris probatur: Ut enim ibidem docetur, Beati cognoscunt distincte, per hunc gloriam, & visionem beatitudinem ea omnia quae sunt in Deo formaliter, ut essentiam, attributa, & relationes deo. Ergo si perfectiones secundum quid creaturarum, in Deo continuantur formaliter, quibus beatus, ex vi visionis beatifica, eas cognoscit?

26. Secunda pars etiam fradetur: Deus est causa efficientis, non univoca, sed aquivoqua omnium creaturarum: Ergo debet illarum perfectiones, in se prehabere. Probatur Consequens: causa enim efficientis, ex ratione qua est efficientis, debet in se virtualiter, vel eminenter prehabere effectum quem producit, ut supra ostendimus: ea vera ratione quae est aquivoqua, debet illum excellenter, & perfectiori modo, & subtiliter imperfectionibus, in se prehabere, ac profunde eminenter, ut constat in S. Iohanne, & aliis causis supereribus.

27. Quod autem continentia illa eminentialis, sit perfecta, & se extendat non solum ad rationes communes, & genericas, sed etiam ad atomas & individuales, docet Sanctus Thomas infra q. 14. art. 6. ubi hoc scribit: Omnia in Deo praevixit, non solum quantum ad id quod communem est omnibus, sed etiam quantum ad eas, secundum quae res distinguuntur. Et sic cum Deus omnes perfectiones contineat, comparatus Dei essentia ad omnes rerum essentias, non sicut communia ad propria, ut sicut ad numeros, vel centrum ad lineas, sed sicut perfectus actus ad imperfectum, ut si dicimus bono ad animal, vel sensibus qui est numerus perfectus, ad imperfectum, sub ipso contentum. Ex quo ibidem inferit, Deum cognoscere res omnes creatas, non solum in communia, & secundum rationes universales & genericas: sed etiam distincte, & in particulari, & secundum differentias atomas, & individuales.

28. Hinc habet perfectiones omnes creaturarum, multo perfectiori, & eminentiori modo in Deo contineri, quam animalia, & plantae in virtute Solis, & aliorum corporum caelestium: nam Sol, & corpora caelestia, non attingunt per se primo in rebus inferioribus, nisi rationem

viventis, aut corporis corruptibilis, qua cum sit potentialis, & generica, non includitur in ultimis illarum differentiis, & sic non continet res inferiores, nisi continentia quadam eminentialis imperfecta, & se extendeant solum ad rationes communes & genericas: Deus autem sua causalitate, & omnipotencia, per se primo attingit in rebus cretis rationem entis producibilis, qua per se primo correspondet universalissima causa: unde cum ratio illa sit transcendens, & formaliter imbibita in modis, & differentiis creaturarum, Deus illas continet modo quadrupliciter perfectissimo, & se extendeant, non solum ad rationes communes & genericas, sicut continentia eminentialis Solis. Sed etiam ad rationes atomas & individuales.

Mira haec divini esse eminentia & comprehensio significatur in sacris litteris, praeceps in visione illa Isaiae cap. 6. ubi dicit: Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & elevatum, & plena erat domus maiestatis eius: Et ea sub ipso erant septem templum. Seraphim stabant super illud, & clamabant Sanctus, Sanctus, Sanctus, &c. Prima enim proprietas divinae continentie, scilicet eminentia, declaratur in eo quod attributus Deo celi- tudo, quando dicitur, quod sedet super solum excelsum & elevatum. Comprehensio vero totius entitatis & perfectionis que in creatura reperitur, denatur in eo quod Deus depingit, veluti amictus gloria, ad significandum plenitudinem maximam divini esse, ambientis & continetis totum esse creaturam. Ad explicandum vero quod illa Dei continet omne esse creaturam, sine ulla admixtione defectus, & scilicet imperfectionis potentia- litatis, limitationis, compositionis &c. Seraphim clamant Sanctus, Sanctus, Sanctus, Sanctitas enim idem est ac puritas, & ad hoc amplius declarandum, ter vocatur Sanctus, ut haec tria repetitione denotetur, puritatem illam esse summam, & infinitam, & ab omni impuritate macula, & imperfectionis face profusum immunem. Unde Augustinus, vel Auctor libri de Speculo cap. 14. apud Augustinum tom. 9. Deus est sine quantitate magnus, sine qualitate bonus, sine tempore sempiternus, sine morte vita, sine infinitate fortis, sine mendacio verus, sine levo ubique rotus, sine sibi ubique presens, sine extenzione omnia implexus, sine contractione ubique occurrens, sine mortu omnia transiens, sine seculi intra omnia manens, sine indigentia omnia creans, sine labore omnia regens, sine mutatione omnia mutabilita faciens.

S. III.

Demonstratur Deum simus cum creaturis, non esse quid majus, aut perfectius, etiam extensive, quam Deum solum.

29. Ieo tertio: Deus cum creaturis non est aliquid maius & perfectius intensive; immo nec extensive propriæ, quam Deus solum. Est contra Durandum, & quodnam alios: est tamen D. Thome i. 2. q. 34. art. 3. ad 2. & q. 5. de malo, art. 1. ad 4. & in 3. senti dist. 6. q. 2. art. 3. ad 2.

Probatur primo conclusio ex Scriptura, & SS. Patribus. Isaiae 40. tota creaturam universitas, cum Deo collata, dicitur esse quasi filia frustula, & omnes gentes quasi non sunt, sive esse coram eo, & quasi nihil & inane repurari: Sed ex affectione nihil, esse non crescit, sed potius decrevit: Ergo nec ex affectione creaturarum anguit & credit divina perfectio. Unde Augustinus tractat i. in Iohanne. Si fuerit sine Deo, minor erit: si fuerit cum Deo, maior Deus non erit; non ex te ille maior, sed in te illo minor. Item Gregorius Nazianzenus supra relat, comparat Deum Oceanum, & vocat essentiam divinam τηναγεσιαν, id est immensum quoddam Pelagus essentiae. Sicut ergo Oceanus sic a natura dives est, sic ipso abundans, ut ne adventus aquis crescat, nec perpetuus aquarum subterlentibus fuga decrebat, ita Deus non incrementa, nec decrementa patitur perfectionis, semper plenus, semper abundantia, & superfluous.

Probatur secundum ex D. Thome, qui loco citato ex 3. 31 sententia dicit: Bonum creatum se habet ad incrementum, sicut punitum ad lineam: Sed punitum, cum sit indivisibilis, additum linea non facit majus: Ergo nec creatura additio Deo. Item loco §. i. citato ex summa contra Gentes, docet quod divinum esse se habet sicut ens abstractum abstractione formalis, respectu aliarum perfectionum: Sed ens abstractum abstractione formalis, & Angelus v.g. non potest perfectius, quam solum ens abstractum: si quidem habent se sicut includens & inclusum, & quidquid perfectionis est in Angelo, clauditur in ente sic abstracto: Ergo etiam Deus & creature simul sunt, non faciunt aliquid majus & perfectius, quam solum Deus.

Probatur insuper conclusio rationibus D. Thome, locis 32 citatis. In primis enim infinitum, ex additione aliquis finiti non potest fieri majus, ut docet Aristoteles: Sed Deus est simpliciter, & in genere entis infinitus, ut infra ostendemus;

ostendemus; perfectiones vero creaturarum sunt limitatae & finita: Ergo creature simul cum Deo non faciunt aliquid majus & perfectius, quam solum Deus.

Secundo, Deus est ens per essentiam, creatura entia per participationem: Unde sicut participatio aliquis rei, non ponit in numero cum re cuja est participatio; ita nec creature, in ratione perfectionis, ponunt in numero cum ea.

Tertio, Quando aliquid additur alteri ejusdem rationis, tunc sit aliquid majus, ut si linea addatur linea: ceterum si addatur aliquid diversae rationis, non fit majus, aut perfectius, ut si linea addatur multa puncta:

Sed perfectio creatra est diversa rationis, & ordinis inferioris ad perfectionem divinam, & plus ab illa distat in ratione perfectionis, quam punctum a linea in ratione quantitatibus: nam linea & punctum, sicut reducunt, ponuntur in eodem predicamento, & aliquo modo convenienter in ratione quantitatibus: Deus vero & creatura, se totis diversa sunt, & ne quidem in genere convenienter: Ergo creature simul cum Deo non faciunt aliquid majus, & perfectius, quam solum Deus.

Denique, sicut tempus additum eternitati, non auget, nec extendit duracionem ipsius, quia omnes duraciones illi inferiores, in ea eminentissimo modo continentur: ita Deus & creatura, non sunt aliquid perfectius, etiam extensive, quam solum Deus; quia similiter tota perfectione creaturarum, etiam numerica, in Deo perfectissima continetur.

33. Confirmatur: Mundus supra divinam perfectionem, nihil aliud addit, prater dependentiam, limitationem, & imperfectionem: Sed ex additione dependent, & imperfectionis, neque augeri vel extendi divina perfectio: Ergo creatura addit Deo non possunt facere aliquid majus & perfectius, etiam extensive proprie. Quid addo, quia extensive inoprie, aliquo modo Deus & universum sufficientia majus, in quantum sunt plures res, & plures modi habent eandem perfectionem, sicut plura puncta faciunt majus extensive inoprie, cum linea: non quod augent eam extensive, sed quia sunt plura numero.

ARTICULUS III.

De Bonitate Dei.

Ad Questionem 6. Divi Theos.

QUAE D. Thomas docet quafi. 5. de bono in communione, philosophica sum, & supponens potius ex Metaphysica, quam fusus expoundenda. Quare his omisfis, solum hic agemus de bonitate Dei, de qua merito dici potius illud sicut agitur vel extendi divina perfectio: Ergo creatura addit Deo non possunt facere aliquid majus & perfectius, etiam extensive proprie. Quid addo, quia extensive inoprie, aliquo modo Deus & universum sufficientia majus, in quantum sunt plures res, & plures modi habent eandem perfectionem, sicut plura puncta faciunt majus extensive inoprie, cum linea: non quod augent eam extensive, sed quia sunt plura numero.

UNICUS.

Demonstratur Deum, simplex bonum esse summe bonum, & talis per essentiam.

34. IN Otandum primo: Bonum post sumi tripliciter. Primum mo absolute, seu fundamentaliter, pro eo quod est in se perfectum in suo genere, five cui nihil debet ex iis que ad ejus perfectionem & integratatem requirentur. Sic aqua dicitur absolute bona, qua habet omnia accidentia, omnisque qualitates sibi debitas, v. g. color, sicut, sapientia, frigiditas &c. Unde ad hoc ut aliquid dicatur simpliciter absolute bonum, tria debet habere: scilicet existentiam, perfectiones sibi debitas, & sicutum finem. Et in hoc sensu usurpat D. Thomas rationem boni, hic in prologo questionis 4. & alibi sepe ubi dicit: Unusquisque, secundum quod perfectum est, sic dicitur bonum. Secundum bonum potest sumi respective, seu transcedenter, ut auctor remissionis & gratiae: juxta illud Thorenus. 3. Bonus est Dominus sperantes in eum, anima quiescentes eum. Et Psalm. 72. Quam bonus Israel Deus, qui recte sicut corda: Ergo Deus est summe bonus, ratione respectiva, seu convenientia cum appetitu.

Dico tertio, Deum etiam esse summe bonum, bonitate 39 mortaliter.

Probatur primo: Bonitas moralis consistit in perfectio ne morum, quia in Scriptura, iustitia vocari solet: Sed in Deo est perfectio morum, sine illo defectus & imperfectione, ut demonstrat D. Thomas in opusculo de moribus divinis, & eleganter expendit Augustinus lib. I. contra Adversarium legis & Prophetarum, cap. 20. ubi haec scribit: Non enim sicut hominem panitez Deum, sed sicut Deum. Quemadmodum non sicut homo trahitur, nec sicut homo miseratur: nec sicut homo zelat, sed sicut Deus. Panitia Dei non est sicut errorum. Ita Dei non habet perturbationes animi ardorem: misericordia Dei non habet compunctiones mortis cor, unde in latine lingua nomen accipit: zelus Dei non habet mens lumen: Sed panitia Dei dicitur, ratione in ejus potestate confitentiarum hominibus inopinata mortatio: ita Dei est similitudo peccati: misericordia Dei est bonitas opusculorum: zelus Dei est providentia, quae non sicut eos quibus habet, impone amare quod prohibet.

Probatur secundum conclusio: Bonitas moralis nihil aliud est quam perfecta sanctitas: Sed in Deo est sanctitas perfectissima, & infinita: Ergo & bonitas moralis. Minor probatur: Sanctitas, ut docent Theologi cum S. Thomas, tria importat, five ex tribus coalefcit: primum est munita & puritas, sanctus enim grace dicitur auctor, quasi sine terra: unde Dionyfius cap. 12. de divia nomin. Sanctitas est ab omni sceleri libera, & omnia perfecta, & ex omni parte immaculata puritas. Secundum est firmitas, sanctum enim idem significat ac sanctum, seu lege firmatum, unde Ulpianus s. de divisione rerum, ait: Sacra loca sancta esse, quia sanctum est quod sancte aliqua firmatum est. Tertio sanctitas importat, quandam divinam cultui

notandum tertio: Aliquid posse dici tale per essentiam duobus modis: Primo ex parte subiecti, secundo ex parte predicatoris. Dicitur tale per essentiam primo modo,

quando illud ei convenit ex vi sua essentie, & non ab aliquo extrinsecso: sicut homo dicitur per essentiam rationis. Secundo vero modo, quando non solum ex parte predicatoris, sed etiam ex parte essentiae, ponunt in numero cum tota plenitudine, & abesse illa limitatione & contratione. Quo pacto, si daretur albedo ab omni subiecto separata, esset talis per essentiam, non solum ex parte predicatoris, sed etiam ex parte predicatoris, quia careret omni limitativa, & omnem perfectionem albedinis in se contineret. His premis,

Dico primo, Deum esse summe & essentialiter bonum 37 nonandum. Bonitas absoluta, ut diximus in primo nobilis, consistit in integritate & perfectione rei: Sed Deus est summe & infinite perfectus, omnesque perfectiones imaginabiles, in se formaliter, vel eminenter continet, ut supra ostendimus. Quare Dionyfius dedit nom. cap. 13. affect quatuor rationes, cur Deus sit & dicatur infinite bonus. Prima, quia est *bonitas*, id est a se perfectus, & non ab illa causa efficiente, vel formaliter, sed a simplicissima essentia. Secunda, quia est *superexcellens*, ac excedens omnem perfectionem imaginabilem. Tertia, quia eius perfectio non potest augeri vel minui. Quarta, quia illa causa omnia suorum bonorum, ut velut fonte inexhaustus, perpetua & incessiblē latronie donorum, in omnes creaturas exuberat: juxta illud Psalmi 103. Aperiens te manus tuas, omnia implebunt bonitate. Unde idem Dionyfius: *sicut* *Sal. noster*, non cogitatione, nec volvante, sed eo ipso quod est, omnia illuptrat, quia ejus lumen pro modo suo capere possunt, sic etiam ipsum bonum, scilicet Deus, omnibus pro eo cum caput, sicutis bonitatis radios emittit.

Pratera: Deus non solum est perfectius alterorum in genere causis efficientibus, sed etiam in genere causis exemplaris & finalis: non solum enim quae sunt manat, sed etiam omnis perfectione nature, in omnia quae sunt manat: sed etiam mensura, ex cuius communitate ipsa perfectione ratio pendet, & finis ac centrum, ad quod omnia ingenito pondere tendunt, in quo omnia quietant, & in quo est omnis amoris illuc, omnis desiderii consummatum, omnis motionis terminus, omnisque appetitus satietas.

Dico secundo, Deum etiam esse summe bonum, bonitate 38 te reflectiva, seu convenientia cum appetitu.

Probatur: Deus habet perfectionem sibi maxime convenientem, & necessario amabilem a se. Est etiam summe bonus, & convenientis creaturis, ut causa, & finis omnium, ut jam declaravimus, & exponit D. Thomas q. 9. 6. art. 2. & 4. Item quibusdam specialiter est bonus & convenientis: iustis ut amicus, beatis ut fruibilis, studiis ut causa exemplaris omnis iustitiae & sanctitatis, penitentibus, ut auctor remissionis & gratiae: juxta illud Thorenus. 3. Bonus est Dominus sperantes in eum, anima quiescentes eum. Et Psalm. 72. Quam bonus Israel Deus, qui recte sicut corda: Ergo Deus est summe bonus, ratione respectiva, seu convenientia cum appetitu.

Dico tertio, Deum etiam esse summe bonum, bonitate 39 mortaliter.

Probatur primo: Bonitas moralis consistit in perfectio ne morum, quia in Scriptura, iustitia vocari solet: Sed in Deo est perfectio morum, sine illo defectus & imperfectione, ut demonstrat D. Thomas in opusculo de moribus divinis, & eleganter expendit Augustinus lib. I. contra Adversarium legis & Prophetarum, cap. 20. ubi haec scribit: Non enim sicut hominem panitez Deum, sed sicut Deum. Quemadmodum non sicut homo trahitur, nec sicut homo miseratur: nec sicut homo zelat, sed sicut Deus. Panitia Dei non est sicut errorum. Ita Dei non habet perturbationes animi ardorem: misericordia Dei est bonitas opusculorum: zelus Dei est providentia, quae non sicut eos quibus habet, impone amare quod prohibet.

Probatur secundum conclusio: Bonitas moralis nihil aliud est quam perfecta sanctitas: Sed in Deo est sanctitas perfectissima, & infinita: Ergo & bonitas moralis. Minor probatur: Sanctitas, ut docent Theologi cum S. Thomas, tria importat, five ex tribus coalefcit: primum est munita & puritas, sanctus enim grace dicitur auctor, quasi sine terra: unde Dionyfius cap. 12. de divia nomin. Sanctitas est ab omni sceleri libera, & omnia perfecta, & ex omni parte immaculata puritas. Secundum est firmitas, sanctum enim idem significat ac sanctum, seu lege firmatum, unde Ulpianus s. de divisione rerum, ait: Sacra loca sancta esse, quia sanctum est quod sancte aliqua firmatum est. Tertio sanctitas importat, quandam divinam cultui

cultui confabrationem, & perfectam conjunctionem cum Deo, que fit praecipuo per caritatem. Addit Iudiciorum, libro Brymorum cap. 18, quod sanctus idem significat quod sanguine iudicium ex quod antiquitus illi qui purificari volebant, sanguine hostis tingebantur: unde Apostolus ad Hebreos 9. sine sanguinis effusione non fit remissio, id est legalis sanctificatio. Hac autem perfectissimo Deo convenienter: est enim in primis ab omni sceleris labiturissimus, & ab omni terrena contagione seceritissimus; Mundus fuit enim oculi ejus ne videt malum, & respicit ad iniquitatem non potest, ut dicitur Abacuc 1. Et Dionylius cap. 1. de divina nominis Divina substantia (inquit) totius substantiarum immutabiliter & universa substantia separata est. Secundo est immutabilis in suis decretis, & in bono constantissimus. Tertius fib additissimus est, & quodam modo conferatus, & voluntatis tanquam prima totius sanctitatis regale, immutabiliter adherens, a qua nunquam potest defessere, sicut nec a suo esse; ipse enim est suum velle, sicut & sicut intelligere, & esse. Neque etiam illi deest quaria sanctitatis acceptio, quam a sanguinis effusione aliqui defundunt, ut vere illi sanctus sit, qui proprio vel alieno sanguine purgatur: Deus enim, ad totius sue sanctitatis complementum, voluit humanae, quam sibi copulavit, crux in Circumcisione & Passione effuso, rubeferere; & proprio sanguine Christianam sancte disciplinam, novoque illo titulo, novam sanctitatis prærogativam promoveri.

41 Probatur tertio conclusio: Sicut veritas & perfectio naturalis in rebus, consistit in eo quod sunt conformes conceptui, seu idee mentis divinae, ut docet D. Thomas infra q. 16, ita & sanctitas, seu beatitudo moralis, consistit in conformitate cum voluntate Dei, & cum legi aeterna: quia sicut divina idea est origo primordialis omniperfectionis entitative & naturalis, ita & lex aeterna, est mensura ad regula omnium perfectionis moralis, & omnis restitudinis affectus & amoris. Unde cum Deus sibi ipsi maxime coniunctus sit, cum per naturam, tum per effectum amoris, & ipsem sit sua lex, & sua regula, quia devitata non potest, sicut nec a sua efficiencia, est infinite sanctus & bonus, honestus non solum materiali, sed etiam moralis, & hoc tripliciter. Primo materiali, ratione coniunctionis, five potius identitatis voluntatis cum lege aeterna, ut jam declaravimus. Secundo objective, seu exemplariter, quia est objectum & regula omnium sanctitatis creare, iuxta illud Leviticus 19. sancti opere, quia ego sanctus sum. Tertio eminenti & causatissimi, quia est fons & principium omnis sanctitatis, & beatitudinis moralis, quia est in creaturis: unde ob triplex illam sanctitatis prærogativam, Seraphim die ac nocte sacram illud trahunt, sancti, sanctissimi, sanctissimi, ante thronum dei decantant, ut dicitur Isaiae 6. vel etiam dicunt ter maxime sanctus, quia est parvus, & ab omni peccati labe alienissimus, quia immutabilis, & in bono constantissimus, & quia est simplicissimus, sibi additissimus, juxta triplex sanctitatis acceptiōnem, a nobis supra declaratam.

42 Tercio ultimo, Dens est bonum per essentiam, tam ex parte subiecti, quam ex parte praedicatorum.

Probatur prima pars: Illud dicitur tale per essentiam ex parte subiecti, quod haberet omnem formam: vel per actionem ex vi sua efficiencia, sicut homo rationaliter, antecedens est certum, cum enim est Dei, ne virtiliter quidem ab ejus efficiencia distinguatur, non potest in ea recipi. Consequenter probatur. Omnis actus, licet efficienter & extrinsecus limitetur a causa illum producente, formaliter tam & extrinsecus, per potentiam ejus suscepit, ut sicut per ordinem ad illam limitatur, ut enim dicit S. Iohannes lib. I. contra Gentes cap. 43. ratione 2. Omnis actus alteri inherens terminacionem recipit ex eo in quo est: quia quod est in alio, est in eo per medium recipitur. Ergo cum est habeat rationem actus, non potest limitari, nisi per ordinem ad subiectum in quo recipitur: unde si receptum, & ab omni susceptivo abstractum (quale est esse divinum) non erit limitatum, sed infinitum. Consequenter pater, Antecedens probatur. Sicut divisibilis, per indivisibilem formaliter terminatur, ut linea per punctum; ita actus per potentiam formaliter limitari debet: nam intra suam propriam rationem, nihil habet actus quod formaliter limitetur, actualitas enim non limitat actualitatem, sed potius eam auger & perficit: Ergo si est Dei per se subsistens & irreceptum, est infinitum simpliciter.

Confirmatur & magis illustratur haec ratio. Illud est 43 simpliciter infinitum, quod caret omni termino omnique limitativo: Sed est per se subsistens & irreceptum, omni termino & limitatorio caret: Ergo est infinitum simpliciter. Major constat ex secundo notabilis: Sed Deus vero Deus est seipso bonus, bonus omnium bonorum, bonum omnium bonorum, bonum aquo sunt omnia bona, bonum: sine quo nihil est bonus, & bonus quod sine ceteris bonum est. Cur ergo (exclamatur Anselmus cap. 25. prof.) per multum hominum, quarenon bona nostra tua, & corporis cuius? Amo bonum in quo sunt omnia, & facit est: desidera simplicem bonum, & sufficit. Pudent (addit Augustinus) cum non amorem nisi quia bona sunt, eti inhaerendo, non amare bonum, unde bona sunt.

43 Secunda pars conclusio probatur: Ille bonum per essentiam ex parte praedicatorum, est in habere totam plenitudinem beatitudinis & perfectionis, sine ullo limitativo & contractive, ut expolsum in tertio notabilis: Sed Deus totam plenitudinem beatitudinis & perfectionis in se possideret, sine ullo limitativo & contractive, ut combatit ex diuersis articulo sequenti: Ergo est bonus per essentiam, non solum ex parte subiecti, sed etiam ex parte praedicatorum. Unde Dionysius de divina nominis, cap. 1. Deum, ipsum bonus, & ipsum pulchrum, appellat. Et Luce 14. Deum dicitur esse bonus, quoniam ut nota Augustinus super Psalm. 134. omne aliud bonus alio bonus est; bonus vero Deus est seipso bonus, bonus omnium bonorum, bonum aquo sunt omnia bona, bonum: sine quo nihil est bonus, & bonus quod sine ceteris bonum est. Cur ergo (exclamatur Anselmus cap. 25. prof.) per multum hominum, quarenon bona nostra tua, & corporis cuius?

Ama bonum in quo sunt omnia, & facit est: desidera simplicem bonum, & sufficit. Pudent (addit Augustinus) cum non amorem nisi quia bona sunt, eti inhaerendo, non amare bonum, unde bona sunt.

ARTICULUS IV.

De Infinitate Dei.

Ad questionem 7. Divi Thomae.

Sicut divina beatitudo, magis a nobis diligimus quam declari potest, ita & ejus infinitas, admirationis potius, & silentio, quam sermone, & discursu explicanda est. Ut enim dicit Cyprianus Libro quod idealia non sunt dili. Dens non videri posset, visa clarior est. Nec comprehendendi, tam parior est. Nec ultimata, sensu major est. Et hoc sic cum signo affirmatur, dum insinuabilem dicimus. Ut tandem ex hoc immenso effluente, & perfections Oceano, guttulas saltem hauriamus, duo in hoc articulo breviter demonstratos sunt. Primum est, Deum esse simpliciter, & in genere entis infinitum. Secundum, attributum infinitum ita esse illi proprium, ut repugnet dari creaturam, secundum suam efficienciam, vel secundum accidentia infinitum.

§. I.

Demonstratur Deum esse simpliciter & in genere entis infinitum.

Nostandum primo, dupliciter aliquid posse dici infinitum: primo in ratione entis, secundo in certo genere. Quod prior modo infinitum est, absolutus & simpliciter infinitum dicitur: quia totum ejus amplitudinem, que in infinitum, & sine termino excurrit, in se continet: quod vero est in certo tantum genere infinitum, dicit infinitum secundum quid, & continent tantum perfections illius generis: v. g. si daretur abeo infinita, illa in se quidem continetur omnem perfectionem abeditissimam, non tamen totam perfectionem habentis, vel quantitatis, in se præhabetur.

Nostandum secundo ex D. Thoma 3. parte q. 10. art. 3. 45 ad 2. & quolibet tertio, art. 3. quod infinitum dicitur, quia non finitus, sed quia caret terminis: unde ut aliquid dicatur infinitum in aliquo genere, illius generis terminus carere debet, & ut dicatur absolute, & in genere entis infinitum, debet carere terminis limitibus & finitibus ipsum est.

Nostandum tertio, quod cum esse fit ultimus actus nequit aduari per ulteriores actus, nec proinde ullam habere limitativum formale, sed tantum numerale, nempe subiectum in quo recipiuntur: unde si sit irrecentum, & ab omni subiecto independens, erit omnino limitatum. Haec premill.

Dico primo: Deum esse simpliciter & in genere entis infinitum. Hanc conclusionem dicitur D. Thomas hic art. 1. & 1. contra Gentes cap. 43. variis rationibus, quas breviter hic expponamus.

Prima & præcipue potest sic proponi. Est Dei est per se subsistens & irreceptum: Ergo & infinitum simpliciter. Antecedens est certum, cum enim est Dei, ne virtiliter quidem ab ejus efficiencia distinguatur, non potest in ea recipi. Consequenter probatur. Omnis actus, licet efficienter & extrinsecus limitetur a causa illum producente, formaliter tam & extrinsecus, per potentiam ejus suscepit, ut sicut per ordinem ad illam limitatur, ut enim dicit S. Iohannes lib. I. contra Gentes cap. 43. ratione 2. Omnis actus alteri inherens terminacionem recipit ex eo in quo est: quia quod est in alio, est in eo per medium recipitur. Ergo cum est habeat rationem actus, non potest limitari, nisi per ordinem ad subiectum in quo recipitur: unde si receptum, & ab omni susceptivo abstractum (quale est esse divinum) non erit limitatum, sed infinitum. Consequenter pater, Antecedens probatur. Sicut divisibilis, per indivisibilem formaliter terminatur, ut linea per punctum; ita actus per potentiam formaliter limitari debet: nam intra suam propriam rationem, nihil habet actus quod formaliter limitetur, actualitas enim non limitat actualitatem, sed potius eam auger & perficit: Ergo si est Dei per se subsistens & irreceptum, est infinitum simpliciter.

Confirmatur & magis illustratur haec ratio. Illud est 48 simpliciter infinitum, quod caret omni termino omnique limitativo: Sed est per se subsistens & irreceptum, omni termino & limitatorio caret: Ergo est infinitum simpliciter. Major constat ex secundo notabilis: Minor vero ostenditur. Duplex tantum potest dari limitativum, unum numerale, tempore subiectum recipiens formam: alterum formale, differentia scilicet contrahens genus, vel forma potentialiter materie ad certum speciem determinans: Sed est per se subsistens & irreceptum, utroque limitatorio caret: Ergo est omnino limitatum. Minor quantum ad primam partem constat, cum enim illud non sit receptum in aliquo subiecto, nullum habet limitativum numerale. Probatur vero quantum ad secundum: utrum

De Atributis in Particulari.

61

estendimus in tertio notabili, cum esse sit ultima nisi actualitas, non potest actuari per aliam ulteriore, nec proinde ullam habere limitativum formale: unde si sit irreceptum, & caret limitativo materiali, erit omnino infinitum.

49 Secunda ratio petitur ex eo quod Deus est ens a se, & independentes ab omni causa efficiente. Sicut enim omnis actus & perfectio formaliter & intrinsecus limitatur ex subiecto in quo recipiunt, vel ex ordine ad illud (ut iam ostendimus) ita efficienter & intrinsecus limitatur a causa illam producentis: Sed etiam a se nullus est causa.

Tercia ratio, hoc exemplo ex rebus humanis delumptu

illustratur potest. Sicut enim, ejus qui dimicant delegante ab alio pacificat, potestas potest esse limitata & delegante: illa tamen cui potestas est innata & propria, habet semper plenitudinem potestatis. Ita etiam: sicut enim qui habent esse ab alio, sunt finita & limitata, in entitate & perfectione: tamen ens a se, & ab omni causa efficiente independens, est infinitum simpliciter, & totum ostendit plenitudinem in se contineat.

50 Tertia ratio supra fuit a nobis infinita. Omne quod secundum naturam infinitum est, ad generali alicuius ratione determinatur: Atque Deus non est in aliquo genere, sed omnia genera & predicamenta transcendent, omninoque generum perfections in se continet: Ergo est simpliciter infinitum.

51 Quarta ratio: Confirmatur: Sicut illud quod caret terminis quantitatibus, est in talis genere infinitum: ita & quod terminis efficientia caret, simpliciter & efficientia infinitum est: unde cum genus & differentia sint termini efficientes, quibus efficiuntur & coactantur, oportet quod ens simplicissimum, & omni compositione etiam metaphysica carent, si simpliciter, & in genere entis infinitum.

52 Quarta ratio: Tanta aliquis actus est perfectior, quanto minus habet potestum, unde omnis actus cui permisit potest, habet terminum sue perfectionis, cui aeterni non permisit aliqua potest, est ab aliquo termino perfectionis. Sed Deus est actus purus, & omnis potentialitatis expers, ut supra ostensum est. Igmar est in perfectione infinitus.

53 Quinta ratio: Omnis contractio & limitatio formae, fixa per aliquam sui oppositi inclusionem, sicut albedo contractio & limitatio per hoc quod recipiunt in subiecto, in quo aliquam sui oppositi, scilicet nigredinem, est admittit. Sed Deus, cum sit ens a se & per essentiam, est alienus ab omni nihilo, & quo non emerit, ut enim producta, & cum eo, ut ha dicam, nihil habet communem. Item, cum sit actus purus, nihil potentialitatis includit. Ergo omni limitatio & finitudo caret.

54 Denique ejusdem infinitatis assignari potest ratio a posteriori, despiciuta ex creatione: Creatio enim dicit variationem infinitam in principio creante. Ergo cum Deus sit creator cali & terri, visibilium omnium, & invisibilium, ut in primo Symboli articulo profitemur, poterit virtute & potentia infinita: & cum infinita virtus, & potentia, non possit esse in essentia finita, relinquuntur illa efficientia infinitum. Antecedens vero demonstratur a D. Thoma infra q. 45. art. 3. cum quia virtus creativa recipit ens quae, quod in infinitum abeunt potest: tunc etiam, quia si tanto major requiriuntur virtus in agente, quanto minor est potentia in subiecto, ad effectum & educationem formae, ubi nulla omnino est potentia, necessaria erit virtus infinita. Cum ergo creatio sit productio rei ex infinito, & ex nulla potentia praeposita, requirit in creaturam virtutem, & potentiam infinitam.

55 Tertia ratio: Si daretur infinita multitudine hominum v. g. sequetur quod unico tantum homine ex ea multitudine subtracto, illa statim hoc ipso definiet esse infinita: & quod eo demum per novam productionem adiecto, rursum redireetur acta infinita: Sed hoc absurdissimum est, subiecto enim numero finiti ab infinito, non potest tollerare infinitum; nec etiam additio numeri finiti, facere potest ex finito infinitum: Ergo repugnat dari multitudinem infinitam. Sequela Majoris probatur: sicut enim infinitum secundum efficientiam debet actu continuo omnes perfections possibilium in genere entis; ita de ratione infinitum secundum multitudinem est, ut actu & formaliter continet omnes multitudinem, formaliter possibilium in ea multitudine. Sed si unicus homo ab illa multitudine infinita subtractatur, tunc non continetur actu & formaliter omnem multitudinem possibilium, & cum possibilis est multitudino, in qua ille homo includetur: Ergo unicus homo, ex ea multitudine infinita subtracto, exstatim hoc ipso definiet esse actu infinita, & illo modo adiecto, rursum redireetur actu infinita.

56 Tertio, si possit dari aliqua qualitas infinita intensa,

sequetur motum localem posse fieri in instanti, quod repugnat natura motus successivi. Sequela probatur: quanto major & intensior est virtus motiva, tanto velocius & in minori duratione movebit: Ergo si daretur virtus motiva infinita, moveret in minima duratione possibilis, hoc est in instanti.

57 Quarto: Si daretur lumen gloria infinita intensa in intellectu aliquius beati, ille comprehendetur Deum: Sed hoc repugnat, ut demonstrant Theologi in Tractatu de Vidente beata: Ergo & illud. Sequela Majoris probatur: quanto intensius est lumen gloria, tanto clarius & perfectius Deus cognoscatur, & tanto plures videntur creaturam possibilis, latentes in divina omnipotencia, ut ibidem ostenditur. Ergo per lumen gloria infinita intensum, Deus cognoscetur perfectissimo modo possibili, & quantum cognoscibilis est, totaque collectio creaturam possibilium, quae latet in omnipotencia Dei, attingeretur: ac proinde Deus, eiusque omnipotencia comprehendetur.

58 Quinto, si possibilis esset gratia vel caritas infinita secundum intentionem, nulla posset dari ratio, cur Christus Dominus, secundum humanam naturam, non habebat gratiam & caritatem infinitam: hec enim maxime decipiunt unionem hypotheticam, & personam Christi infinitam. Item si gratia sanctificans infinita intensa, possibilis sit, vix potest regdi ratio, cur non potius homo potius expers peccati, cum infinita hujusmodi gratia, ad satisfaciendum pro peccatis fuerit missus, quam Christus Dominus: præterea si vera sit illorum lenititia, qui afferant peccati molitiam non esse simpliciter, & intensificare, sed extrinsecus tantum, & objective infinitam. De quo in Tractatu de peccatis.

59 Denique, si habentur infirmitates, & Nominalium, & Gregorius Ariminius in 1. diff. 43. qu. 4. quibus ex recentioribus subribuit Vasquez, his disp. 26.

Probatur primo conclusio ex dictis in precedenti: Act. 56. secundum infinitum expedit subiectum infinitum capacitatis; cum debet semper esse proportio inter actum & potentiam recipiunt, & inter perfectum & perfectibilem: Ergo si nulla potest dari substantia creata infinita, & habens infinitam capacitatem, nullum etiam possibilis erit infinitum.

Probatur insuper conclusio ex variis inconvenientibus, quae ex opposita sententia sequuntur: In primis enim si multitudine actus infinita esset possibilis, dari posset aliquis pars quae squareretur suo toti, quod repugnat hinc primo principiu, Omne secundum ab manus sua pars. Sequela probatur: Ponamus enim infinitum multitudinem hominum esse productum, quorum singuli oculi fuerint predicti, ut conlectus nature cuius postulat, tunc in hac infinita multitudine, tam oculorum, quam hominum, utique multitudinem oculorum erit dupla ad multitudinem hominum; habere se ad multitudinem oculorum, vel nihilominus, cum in multitudine infinita hominum, infinita multitudine binariorum continetur, ut evidens est, non potest esse equalis infinita multitudini oculorum, quia illa non est infinita, quam infinitas binariorum, ex hypothesi quod singuli ex infinita illa hominum multitudine duos oculos habent.

Secundo. Si daretur infinita multitudine hominum v. g. sequetur quod unico tantum homine ex ea multitudine subtracto, illa statim hoc ipso definiet esse infinita: & per nos redireetur acta infinita: Sed hoc absurdissimum est, subiecto enim numero finiti ab infinito, non potest tollerare infinitum; nec etiam additio numeri finiti, facere potest ex finito infinitum: Ergo repugnat dari multitudinem infinitam. Sequela Majoris probatur: sicut enim infinitum secundum efficientiam debet actu continuo omnes perfections possibilium in genere entis; ita de ratione infinitum secundum multitudinem est, ut actu & formaliter continet omnes multitudinem, formaliter possibilium in ea multitudine. Sed si unicus homo ab illa multitudine infinita subtractatur, tunc non continetur actu & formaliter omnem multitudinem possibilium, & cum possibilis est multitudino, in qua ille homo includetur: Ergo unicus homo, ex ea multitudine infinita subtracto, exstatim hoc ipso definiet esse actu infinita, & illo modo adiecto, rursum redireetur actu infinita.

59 sequitur motum localem posse fieri in instanti, quod repugnat natura motus successivi. Sequela probatur: quanto major & intensior est virtus motiva, tanto velocius & in minori duratione movebit: Ergo si daretur virtus motiva infinita, moveret in minima duratione possibilis, hoc est in instanti.

Quarto: Si daretur lumen gloria infinita intensa in intellectu aliquius beati, ille comprehendetur Deum: Sed hoc repugnat, ut demonstrant Theologi in Tractatu de Vidente beata: Ergo & illud. Sequela Majoris probatur: quanto intensius est lumen gloria, tanto clarius & perfectius Deus cognoscatur, & tanto plures videntur creaturam possibilis, latentes in divina omnipotencia, ut ibidem ostenditur. Ergo per lumen gloria infinita intensum, Deus cognoscetur perfectissimo modo possibili, & quantum cognoscibilis est, totaque collectio creaturam possibilium, quae latet in omnipotencia Dei, attingeretur: ac proinde Deus, eiusque omnipotencia comprehendetur.

Quinto, si possibilis esset gratia vel caritas infinita secundum intentionem, nulla posset dari ratio, cur Christus Dominus, secundum humanam naturam, non habebat gratiam & caritatem infinitam: hec enim maxime decipiunt unionem hypotheticam, & personam Christi infinitam. Item si gratia sanctificans infinita intensa, possibilis sit, vix potest regdi ratio, cur non potius homo potius expers peccati, cum infinita hujusmodi gratia, ad satisfaciendum pro peccatis fuerit missus, quam Christus Dominus: præterea si vera sit illorum lenititia, qui afferant peccati molitiam non esse simpliciter, & intensificare, sed extrinsecus tantum, & objective infinitam. De quo in Tractatu de peccatis.

Denique, si habentur infirmitates, & Nominalium, & Gregorius Ariminius in 1. diff. 43. qu. 4. quibus ex recentioribus subribuit Vasquez, his disp. 26.

Tract.

Disputatio Quarta,

Tract. de fide cap. 2. Ponere infinita huiusmodi, est de
fruere credulitatem coru que sunt fundamentum Religionis,
& propter hoc Religionem infinitabilem facere, quare
et inadmissibile.

Argumenta quo militant contra precedentes conclusio-
nes proponi solent in Philosophia, ideoque brevitas
causa praeferuntur.

ARTICULUS V.

De immensitate Dei.

Ad Questionem 8. Dicit Thomas.

Convenienter agit D. Thomas de immensitate Dei, post eius ministrum: quia immensis est virtus suorum infinita, repletiva loci, & veluti esse divini limitatio, & in circumscriptione: five potius in circumscriptione loco. Unde hec ratione infinitum, Deus est supra omnia ens creatum, & creabile; ratione extensitatis, supra omne tempus; ratione incomprehensibilitatis, supra omnem cogitationem, & intellectum; ratione honestatis, & pulchritudinis, supra omnem amorem & admirationem; ita ratione immensitatis, est supra omnem locum, quamvis per illam sit intime & subtilitatis praesens in omnibus locis: iuxta illud quod dicit Dionyfus cap. 9. de divin. nomin. *Magnus appellatur Deus, secundum suum proprium magnitudinem; qui magis omnibus de se communica;* & omni magnitudine extinximus futuram, & supra expandimus, omnia completemus locum, omnem excedens numerum, omnem transuersum infinitatem. De hoc autem divino & admirabili attributo fuisus quam de aliis differendum est, quia circa illud plures occurserunt difficultates & controversiae, paragraphis sequentibus discutenda.

¶ I.

Existentia & existentia Dei in omnibus rebus, multipliciter ratione demonstratur.

62 **D**eum non esse ubique, sed in aliquo mundi parte determinata, nemp in primo Celo, & in parte Orientis, unde est principium motus cali, cognovimus veterum Philosphorum error fuit, ut refert D. Thomas 3. contr. Gentes cap. 66. quem etiam Vaquez attribuit Aristotelis, quia & Phys. textu 84. de Deo primo motore, & ea parte unde primi mobilis motus incipit, legamus, *atque non ergo nomen;* Et in lib. de mundo ad Alexandrum, de Deo loquens inquit: *de summo omnino unico Celi, sum habet ipsa dominatio, sum, & collaudet.* Et post pauca Deum cum Rego Persiarum contenterit. Sicut enim illi in Regia urbe Ecbatani, & suis communoribus solebat, & inde reliquias sui imperii civitates gubernabat: ita Deus (inquit) in celo est, & inde reliquias mundi partes regit & gubernat.

Fuit etiam olim error quorundam Iudeorum, qui, ut refert Hieronymus, contendeant Deum nesciun alibi, quam in templo Hierosolymitanum esse substantialiter praesentem. Describitur quoque Job 22, error quorundam impiorum, dicentium: *Nobis latibulum ejus, nec infra confidemus, & circa cordis eum perambulamus.* Quasi Deus non nisi in celo praesens sit.

In eundem corporum impedit olim causa Gentilium, quae Deos quos colebat, finitis locorum spatiis ita includit, ut singulis Deis propria legamus fides a Poetis asfigatas. Jupiter enim tydeus duxit axem precepit, Neptunus aquis, Pluto terra de infatis. Vulcanus temper circa favillas degit. Juncen solummodo taret per aera spatiari, & quod magis statim, ac ridiculum est. Oromets virginis quatuor numina, intra unius eis globulorum inclusi. Denique, lepide illis exprobavit Arnobius Libri. adverber gentes: *in ipsis manifari, in quo in regali dicitur: quoniam tempore refutamus & ipsis mones, spiritus quoque anima & dicitur sicut.*

Contra hunc errorem (inquit) Cornelius Maffius Lib. de divina historia. *Vox Christiana distincte pronunciata: Deus ubique est, aut omnia non est.* Si ei immensitate negaverit, aliud dicuntur.

63 Ratio etiam naturalis id siudet: Primo quia immensitas, seu vis existendi in rebus ac locis, non minus est infinita, quam ejus essentia secundum se, a qua virtus, & secundum rationem nostram quasi profuit; Sed essentia Dei est simpliciter infinita, ut ostendimus articulo precedentem: Ergo & ejus immensis, seu virtus repletiva loci, infinita est debet & se proinde nullo finito ipso & loco terminari, ac definiti potest.

64 Secundo. Si Deus haberet locum naturaliter determinatum, posset dari aliqua creatura spiritualis omnia, que multo majorum locum occuparet: Sed hoc est absurdum, nam illa esset magis immensa quam Deus: Ergo & Sequela probatur: Quanto Angelus est per-

fectio Angelorum possit procedi in infinitum, ad eum tandem devenirentur, qui majorem locum occupare posset quam Deus.

Tertio, ut dicitur S. Doctor 3. contra Gentes cap. 68. 65 sic se habes res incorpora ad hoc quid, sic in loco per virtutem suam, scitur res corporeas ad hoc quid, sic in loco per quantitatem dimensionem: si autem effectus aliud ad corpus habens quantitatem dimensionem infinitam, corporeas illud esse ubique: Ergo si sic aliqua res incorporeas, habens virtutem infinitam, operis quod sit ubique: Obensum est autem, Deum esse infinita virtutis, et effectus ubique.

Quarto, Si Deus non esset ubique, sed in aliquo loco determinato, v.g. in supremo caeli parte, ut quidam antiqui Philosophi posuerint, aut ibi esset liber, aut naturaliter & necessario? Non primum, alias Deus posset moveri localiter, ac proxime mutari, quod repugnat a priu. Neque etiam secundum, cum quia non est major ratio, cur Deus hanc locum sibi petat necessario, quam alium. Tum etiam quia substantia spiritualis ad unum locum naturaliter non est determinata; cum enim possit omnia apprehendere, ad omnia potest ferri; scitur videtur multa animanta non esse nisi loco affixa, quia imaginatio sua plura apprehendunt, ut pascua, stabulum &c. ad quae deinde referuntur: Ergo cum Deus sit natura infinita, non potest esse nisi loco ita determinatus, ut non possit esse in aliis.

Denique, Deum esse immensem, & ubique praesentem, ex mysteriis Incarnationis & Eucharistie probari potest; cum enim Verbum Divinum sit unitum substantialiter humanitatem Christi, & Christus totus secundum humanitatem & divinitatem, sit intime praesens substantialiter species Eucharisticis, nisi Divinitas esset ubique, queretur cum ea focaliter notam fuisse, quando humanitas movebatur, & moveri queridie ad motum Christi, & speciem Eucharisticarum, ex uno loco in alium.

Frater has rationes, est alia principes & fundamenta, ista ex operatione Dei in omnibus rebus, quae utitur D. Thomas in art. 1. & 3. contra Gentes c. 68. quam & sequenti exponunt, & ab Adversariis imputationibus defenduntur.

Ad locum vero Aristoteli desumptum ex. 8. Physicorum, ubi Deum ad primam sphaeram coactare videtur, dicendum est cum D. Thomas ibidem legit. 23. & 3. contra Gentes cap. 68. Deum esse in celo, & in ea parte primi mobilis, unde incipit motus, non per determinationem sua substantialia, ita ut, illa determinata mundi parte conclusus sit, sed modo quadam speciali, quia ibi operatur motus, & influentia a quibus haec inferiora dependent, Quidam modum dicimus, quod ratio, quae res ipsa est anima nostra in toto corpore fusa, est in capite, quia ibi specialiter operatur. In eodem sensu intelligi debet illud quod dicit in libro de Mundo: praterquam quod in dubium verius, an liber illi sit Aristotelis, ut ipsa metuus taretur.

Quod autem haec interpretatio sit legitima, & ad mentem Philosophi, colligatur ex eo quod lib. 1. de part. anim. cap. 5. sive inquit, *Deus esse omnibus rebus praesens, dum dictum Heracliti laudat, qui animis recedentibus ab ipso, eo quod se in furo hyeme inclusifit, ne vilitate loci deducantur, cum ibi etiam esset Deus.* Et in ipso libro de Mundo ad Alexandrum, refert sententiam Thales, qui dixit, *omnia plena Deo: cui conformat illud Ptolemy,* *Jupiter est quodcumque vides, Iovis omnia plena.*

¶ II.

Ex existentia Dei in rebus, ex ejus operatione, recte probetur?

Partem negativam tenent Nominales, quibus nihil 69 magis cura esse videatur, quam informare rationes, quibus mysteria nostra, & attributa divina probantur, ut conflat ex supra dictis, agendo de existentia & unitate Dei. Eadem sententiam docet Scorus in 1. art. 37. q. 1. & ex recentioribus Valentia, & Vaquez hic.

Pan. tamen affirmativa communis est, non solum apud discipulos D. Thomas, sed etiam apud Recentiores: eam ita scribit tuetur Molina hic disp. 2. ut oppositam sententiam acserimus hujus censuram decreto fulminat. *Divina haec, non solum falsa videtur, doctrinam Aristotelis aperte contraria;* sed etiam parum nota in fide. Et post pauca Dicitur parum nota in fide: quoniam Paulus sic probat Deum, non longe esse ab uniuersitate nostrorum, quod in ipsis omnibus, movetur & sumatur. Aut ergo Autores contraria sententia dicunt Spiritus Sanctum, per os Pauli agens Dei, incepit redditio rationem, in effectu quo argumentum confectum, ad probandum praesentiam Dei in rebus; aut sententiam ex immediate operatione Dei in aliquo loco, scilicet superius conclusi presentiam Dei in rebus, ut e. D. Thomas, & communis Theologorum doctrina cum Aristotele. Hoc Molina. Quibus verbis asserta probatur: sententiam Ad-

De Atributis in Particulari.

versorum esse parum tam in fide, & a Scriptura, & Sanctoris Patribus penitus alienam.

Dico igitur: Ex Dei operatione probari efficaciter, &

demonstrative, ejus praesentiam in omnibus rebus.

Probatur primo ex Scriptura: Dicitur enim Psal. 138.

Quo ibo a spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam? si ascenderem in Calum, eu illis erit, si descendere in infernum, aderit.

Quibus verbis, Prophetia praesentiam Dei in omnibus rebus aperte declarat, ejusque rationem reddens, addit:

Etenim illae manus tua deduxerit me, & tenetis me dexteram tua; per manum autem & dexteram Dei, ejus operatio frequenter in Scriptura significatur: Ergo in Scriptura, praesentia Dei in omnibus rebus, ex iis operatione colligatur. Similis consequentia habetur Act. 17. nam Apostoli disputans cum Atheniensibus dixit: *Non longe est ab unoquoque nobis resumus, & moventur, & sumus.* Ubi de existentia Dei in rebus effe sermonem, & similes. Constat est aliorum versione, que sic habet: *Quoniam non longe ab unoquoque nobis resumus, & moventur, & sumus.* Ubi de existentia Dei in rebus effe sermonem, & similes. Ut Pagninus, & alii vertunt, *Per ipsum enim vivimus, & moventur, & sumus.* Unde glossa ibidem: *Quia id operari in nobis quod vivimus, & moventur, & sumus.* Ita Thomas infra q. 18. art. 4. ad 1. *in ipso vivimus, moventur, & sumus, quia etiam nostrarum vivere, & moventur, & sumus.* Propter quod dicitur a Deo causata, & in aliquo subiecto recepta: Ergo Deus non potest per se primo causare, & conservare esse in finalibus rebus, per aliquam virtutem sua diffusa, sed solum per virtutem sibi intraneam sibi realiter identificatam. Et hoc est, quod intendit Hugo & S. Victore, his verbis supra relatis: *Si autem Dei virtus ubique est, cum alia non sit Dei virtus, sumus Dei, constat quod nesciamus Deus deit.*

¶ III.

Solvuntur instantia Adversorum.

Contra hunc profundissimum, & subtilissimum discut- 73

sum D. Thomas, multipliciter insurgunt Adversarii, & variis instantiis, ejus vim & efficaciam enervare conatur.

In primis objicunt, hoc principium a D. Thomas assumptum: *Agens debet esse conjunctum passo;* five quod idem est. *Movens & motum debent esse similes,* quod sumitur ex Aristotle. 7. Phys. non esse universaliter verum, & ab illo pro agentibus solum creatis, maxime corporeis, inductum fuisse: unde nulla ratione videtur extendendum ad Deum, qui cum sit agens spirituale, & infinite virtutis, potest agere in distans: Ergo ex eo quod ubique operatur, non sequitur illum esse ubique, sicut immobile, & per suam substantialitatem.

Confirmatur primo: Plura dantur agentia creatas, que agunt in subiecta distantes: nam Sol producit aurum in viceribus terre, in quibus non est praesens secundum substantialitatem, sed secundum virtutem, & humanitas Christi existens in Celo, producit in nobis gratiam, & alios effectus supernaturales: Ergo similiter Deus poterit agere in subiecto distante, & producere vel conservare esse in rebus, abique ex quod illis praesens existat.

Confirmatur secundo: Non videtur major repugnantia, quod Deus utitur instrumento, ad producendum, vel confervandum esse in rebus, quam non producendum gratiam in anima pueri: Ergo cum una causa que medio aliquo instrumento operatur, non debeat esse immediate, & secundum similem substantialitatem praesens subiecto in quod agit, ex eo quod Deus producat, vel conservet esse in rebus, & illis afflat ut causa essendi, ut loquitur S. Doctor, non potest colliguntur, illum esse omnibus rebus immediate praesentem.

74 Probatur secundo conclusio ex aliis SS. Patribus, qui evitam ex Dei operatione, ejus praesentiam in omnibus rebus, sapientia demonstrant. Nam Anafastus Simeon lib. 2. de recta fide Cathol. dogmatibus, sic habet: *Quoniam enim opus nemo, absens si est, operatur: Deus igitur, cum nullo non tempore, quidam coram eis operatur;* effectus, *cuicunque mandebet, ac dispensat sua iusti conformatio profusa nesciit effici;* Deum omnibus inesse. Item Hugo Victorinus lib. 7. erat. Theolog. cap. 19. sic dicitur: *Cum divina virtutis effectus multquam deesse certum est; cum eandem Dei virtutum, omnibus inesse rebus dubitamus;* si autem Dei virtus ubique est; cum alia non sit Dei virtus quam Deus, constat quod nesciamus Deus deit.

75 Probatur tertio conclusio, expoundendo rationem D. Thomas, quem etiam tangit Hugo Victorinus, verbis jam relativis. Agens quod operatur in omnibus rebus, per virtutem non diffusam a se, sed sibi intraneam, sibi realiter identificatam, debet esse immediate, & secundum similem substantialitatem praesens subiecto in omnibus rebus: Atqui Deus operatur in omnibus, per virtutem non diffusam a se, sed sibi intraneam, sibi realiter identificatam: Ergo immediate & per suam substantialitatem praesens est in omnibus rebus. Major supponitur ex. 7. Phys. ubi dicitur quod movens & motum debent esse similes: cum hac tamem differentia, quod agens per virtutem a se diffusam, non debet immediate & secundum similem substantialitatem esse praesens subiecto in quod agit, sed mediate tantum, & ratione virtutis quam modo aliquo supposito in illud transmittit, ut constat in Sole, qui cum agat per virtutem a se diffusam, non est substantialiter praesens in viceribus terre, quando aurum, & alia metala producunt: agens vero per virtutem sibi intraneam, & se non diffusam, debet necessario fieri praesens immediate, & secundum similem substantialitatem, subiecto in quod agit, & ipsum praesumitur suppositum contingere, ut constat in igne, qui licet per calorem a se diffusum, agat in subiectum diffusum, per calorem tamem sibi intraneam non agit nisi in subiectum quod immediate tangit: Minor vero probatur: Deus in omnibus rebus, per se primo producere & conferuere esse in rebus, quidam magis intimum culibet rei, & quod profundi omnis inest, cum sit formale respectu omnium quae in re sunt: Arqui illud non potest per se primo attingere, per aliquam virtutem a se diffusam, sed solum per virtutem sibi intraneam, sibi realiter identificatam: Ergo Deus in omnibus rebus operatur, per virtutem non diffusam a se, sed sibi intraneam, & sibi realiter identificatam. Major constat: Tum quia illa potest per se primo attingere ipsum esse, sive influere esse modo universalissimum, ita quod per suppositionem talis influxus, aliqua creatura annihilari possit.

Ex quo patet respondeo, negando Antecedens, huc enim propositio, *omnes agens debet esse conjunctum passo;* est universali vera; & verificatur de omni agente, si vere corpore, sive incorpore, sive creato, sive increato, licet Aristoteles illam tradiderit, loquendo de agentibus corporeis, necessitas enim identificans agentis ad passum, non oritur ex conditione agentis corporei, vel ex limitatione agentis creati, sed ex ratione agentis & passi. Major supponitur ex. 7. Phys. ubi dicitur quod modus & materia comparantis & motus debet esse similes: cum tamem differentia, quod agens per virtutem a se diffusam, non debet immediate & secundum similem substantialitatem praesens subiecto in quod agit, sed mediate tantum, & ratione virtutis quam modo aliquo supposito in illud transmittit, ut constat in Sole, qui cum agat per virtutem a se diffusam, non est substantialiter praesens in viceribus terre, quando aurum, & alia metala producunt: agens vero per virtutem sibi intraneam, & se non diffusam, debet necessario fieri praesens immediate, & secundum similem substantialitatem, subiecto in quod agit, & ipsum praesumitur suppositum contingere, ut constat in igne, qui licet per calorem a se diffusum, agat in subiectum diffusum, per calorem tamem sibi intraneam non agit nisi in subiectum quod immediate tangit: Minor vero probatur: Deus in omnibus rebus, per se primo producere & conferuere esse in rebus, quidam magis intimum culibet rei, & quod profundi omnis inest, cum sit formale respectu omnium quae in re sunt: Arqui illud non potest per se primo attingere, per aliquam virtutem a se diffusam, sed solum per virtutem sibi intraneam, sibi realiter identificatam: Ergo Deus in omnibus rebus operatur, per virtutem non diffusam a se, sed sibi intraneam, & sibi realiter identificatam. Major constat: Tum quia illa potest per se primo attingere ipsum esse, sive influere esse modo universalissimum, ita quod per suppositionem talis influxus, aliqua creatura annihilari possit.

76 Concello enim Antecedens, neganda est Consequenta, & paritas: Ratio discriminis est, quia Sol potest agere & producere aurum in viceribus terre, & humanitas Christi gratiam in anima pueri, per virtutem aliquam accidentalem, a se diffusam, & aliquo subiecto receptam: repugnat autem quod Deus, per similem virtutem producere & conferuere esse in rebus: quia virtus diffusa est effectus Dei, & aliquid creatum, ac proinde finitum, & limitatum: a virtute autem finita & limitata, non potest pro-